

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
FILOZOFICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2015

Jan Goppold

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

**Analýza specifík a intenzity sociálních protivládních
nepokojů ve Venezuele v roce 2014**

Diplomová práce

Autor: Bc. Jan Goppold
Studijní program: N6701 Politologie
Studijní obor: 6701T022 Politologie - latinskoamerická studia
Vedoucí práce: Mgr. Karel Kouba Ph.D., M.A.

Hradec Králové, 2015

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Jan Goppold

Studium: F12341

Studijní program: N6701 Politologie

Studijní obor: Politologie - latinskoamerická studia

Název diplomové práce: **Analýza specifík a intenzity sociálních protivládních nepokojů ve Venezuele v roce 2014**

Název diplomové práce AJ: Analysis of the specifics and intensity of social antigovernment disturbances in Venezuela in 2014

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato diplomová práce bude identifikovat vývoj politických a sociálních událostí ve Venezuele, které v roce 2014 vyústily v sociální protesty, které vygradovaly až v násilné konfrontace mezi demonstranty a bezpečnostními složkami, jejichž výsledkem byly desítky mrtvých. Práce bude specifikovat důvody vypuknutí nepokojů v konkrétních regionech, kde míra násilí byla vyšší než v jiných, v závislosti na čase a místě, a také vyhodnocení intenzity kolektivního násilí. Dále bude specifikovat jednotlivé mechanismy, které spojují či naopak odlišují jednotlivé případy protestů v závislosti na jejich intenzitě. Práce bude obsahovat stručný popis historického vývoje politického dění a nejdůležitějších sociálních mezníků ve Venezuele. V kvalitativní části budou specifikovány aspekty nejintenzivnějších protestů, tedy těch, ve kterých došlo k úmrtí protestujících. Díky tomu budeme schopni identifikovat mechanismy spojující jednotlivé protestní události, ze kterých budou vyplívat podmínky a příčiny vzniku násilných protestů v místě a čase. Pro kvantitativní část práce bude sestaven datový soubor, identifikující místa s největším počtem protestů, kde tyto protesty budou charakterizovány vysvětlujícími proměnnými. Logistickou regresí pak bude možné odhadnout a klasifikovat intenzitu protestů v daném místě v závislosti na mechanismech, které budou zjištěny v kvalitativní části.

Tilly, Charles. (2003). Politika kolektivního násilí. The Press Syndicate of the University of Cambridge. Parsha, Misagh. (2004). States, Ideologies and Social revolutions. The Press Syndicate of the University of Cambridge. Tilly, Charles. (1977). From mobilization to revolution. Iniversity of Michigan. Tarver, Michael, Frederick, Julia. (2005). The history of Venezuela. The Greenwood Histories of the Modern Nations. Greenwood Press. London. Johnston, Hank, Almeida, Paul. (2006). Latin American Social Movements. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lopez-Maya, Margarite. (2001). Venezuela después del Caracazo: Formas de la protesta en un contexto desinstitucionalizado. Kellogg Institute. Ellner, Steve, Hellinger, Daniel. (2003). The Venezuelan Politics in the Chávez Era. Lynne Rienner Publishers, Inc. DeGroot, Gerard. (1998). Student Protest. The sixties and after. Routledge.

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Karel Kouba, Ph.D., M.A.

Datum zadání závěrečné práce: 20.3.2015

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval vedoucímu mé diplomové práce, Mgr. Karlu Koubovi PhD., M.A., zejména za jeho čas, ochotu a za praktické rady, které dopomohly k vypracování této práce. Stejně tak patří moje poděkování profesoru Leninu Guerrovi z Universidad de Los Andes (ULA), za jeho cenné rady během tvorby této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval (pod vedením vedoucího diplomové práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Anotace

Goppold, Jan. *Analýza specifík a intenzity sociálních protivládních nepokojů ve Venezuele v roce 2014*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2015, 86 str.

Tato diplomová práce se zabývá nebývale násilnými protivládními protesty ve Venezuele, ke kterým došlo v období od února do května roku 2014. Protivládní protesty ve Venezuele vypukly jako reakce obyvatel tohoto státu na prohlubující se ekonomickou krizi, korupci, kriminalitu a porušování lidských práv a svobod ze strany státního aparátu. Cílem této práce je objasnit příčiny vzniku protestních akcí, které vypukly pouze v některých částech Venezuely a taktéž je jejím cílem osvětlit vysokou intenzitu a násilnost těchto protestů, během kterých přišlo o život 41 lidí. Tato práce je tvořena třemi částmi. První část vysvětluje historický a socioekonomický vývoj Venezuely především ve 20. a 21. století. Tato část se snaží zaměřit na důležité mezníky ve vývoji, které měly dopad na dnešní podobu situace ve Venezuele. Druhá, kvantitativní část, se zabývá teorií kolektivního násilí v závislosti na typu režimu a typu vznášení požadavků společnosti vůči vládě, teorií studentského a participačního aktivismu a základními funkčními mechanismy, které definují vztahy mezi režimem a společností. Třetí, kvalitativní část, je založena na metodě logistické regrese, která analyzuje datový soubor charakterizující jednotlivé okresy. Díky tomu můžeme najít pravděpodobné mechanismy, které generují protesty a ovlivňují jejich intenzitu.

Klíčová slova: Venezuela, protivládní protest, režim, kolektivní násilí, studentský aktivismus

Annotation

Goppold, Jan. *Analysis of the specifics and intensity of social antigovernment unrest in Venezuela in 2014*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2015, 86 pp.

This diploma dissertation deals with an unusually violent anti-government protests in Venezuela, which occurred between February and May 2014. Anti-government protests that broke out in Venezuela could be seen as a citizens response to the deepening economic crisis, corruption, crime, violation of human rights and denying of basic freedoms by the state apparatus. The aim of this work is not only to clarify the causes of the protest actions that only ignited in some parts of Venezuela, but also to explain the high intensity and violence of the protests, during which 41 people were killed. This work consists of three parts. The first part explains the historical and socioeconomic development of Venezuela, especially in the 20th and 21st century. This section is focusing on the important milestones in country's development and on the impact they had on the current situation in Venezuela. The second, quantitative part, deals with the theory of collective violence which depends on the type of regime, demands to the government, participatory theories of student activism and basic functional mechanisms that define the relationship between the regime and society. Third, qualitative part, is based on a logistic regression method, which analyzes the data file that characterize the individual districts. This allows us to find the probable mechanisms that generate protests and affect their intensity.

Keywords: Venezuela, antigovernment protest, the regime, collective violence, student activism

ČSN ISO 7144 Dokumentace – Formální úprava disertací a podobných dokumentů

ČSN ISO 214 Dokumentace – Abstrakty pro publikace a dokumentaci

ČSN ISO 690 Dokumentace – Bibliografické citace

Přístup z: <http://www.nlc-bnc.ca/iso/tc46sc9/standard/690-1e.htm>

Další informace: <http://www.cuni.cz/~brt/bibref/bibref.html.cs>

Další informace: <http://knihovna.vsb.cz/kursy/citace/index.html>

ČSN ISO 690-2 Informace a dokumentace – Bibliografická citace – Část 2:
Elektronické

dokumenty nebo jejich části

Přístup z: <http://www.nlc-bnc.ca/iso/tc46sc9/standard/690-2e.htm>

ČSN 01 6910 Úprava písemností zpracovaných textovými editory nebo psaných
strojem

ČSN 01 0166 Nakladatelská (vydavatelská) úprava knih a některých dalších druhů
neperiodických publikací

ČSN ISO 2145 Dokumentace – Číslování oddílů a pododdílů psaných dokumentů

ČSN ISO 31-0 Veličiny a jednotky

ČSN 01 3180 Technické výkresy – Kreslení diagramů

ČSN 01 1300 Zákonné měrové jednotky – Soustava jednotek SI

ČSN ISO 4 Informace a dokumentace – pravidla zkracování slov z názvů a názvů
dokumentů

ČSN 01 0185 Transliterace cyriliky

ISO 9 Transliterace slovanských jazyků

ISO 233 Transliterace arabských písmen

ISO 259 Transliterace hebrejských písmen

ISO 843/R Transliterace řeckých písmen

ISO 832 Zkratky typických slov

ČSN ISO 2108 Informace a dokumentace - Mezinárodní standardní číslování knih.

ČSN ISO 3297 Informace a dokumentace - Mezinárodní standardní číslo seriálových
publikací (ISSN)

Obsah

Úvod.....	12
1. Příčiny sociálních nepokojů ve Venezuele v roce 2014	15
1.1. Sociopolitický vývoj Venezuely od počátku 20. století.....	15
1.2. Vývoj ve Venezuele od přelomu 20. a 21. století.	20
1.3. Souhrn zásadních příčin protestů v roce 2014	25
1.3.1. Chudoba.....	25
1.3.2. Inflace	26
1.3.3. Kriminalita.....	27
1.3.4. Represe opozice	28
1.3.5. Lidská práva.....	30
2. Protesty a kolektivní násilí.....	32
2.1. Mechanismy a procesy	32
2.2. Vztah mezi kolektivním násilím a formou vlády.....	33
2.2.1. Režimy a jejich reakce na kolektivní násilí	34
2.2.2. Klasifikace režimu ve Venezuele	36
2.3. Studentský aktivismus.....	38
2.3.1. Lídři studentských hnutí	40
2.4. Přerušovaná vyjednávání	43
2.4.1. Demonstrace jako druh přerušovaného vyjednávání	44
2.5. Specifika venezuelských protivládních vzpour.....	46
2.5.1. Stávk.....	46
2.5.2. Nepokoje	47
2.5.3. Uzavření silnic	48
2.5.4. Pochody	48
2.5.5. Zabraní a okupace	49
3. Protivládání protesty ve Venezuele 2014	52

3.1. Chronologie událostí od února do června 2014	52
3.2. Oběti protivládních protestů ve Venezuele (únor – duben 2014)	55
3.2.1. Analýza obětí	63
3.3. Datový soubor	64
3.3.1. Analýza datového souboru.....	65
3.4. Interpretace výsledků logistické regrese	67
3.4.1. Vliv chudoby na intenzitu protestů.....	69
3.5. Opoziční studentská hnutí ve Venezuele	71
3.6. Mechanismy generující protivládní protesty.....	75
Závěr	77
Literatura a použité zdroje:	79

Přehled tabulek

Tabulka 1: Freedom House Index Latinskoamerických států, rok 2014.	36
Tabulka 2: Celkový počet protestů ve Venezuele v letech 1989 – 1999.....	42
Tabulka 3: Přehled a charakter protestních akcí (2004-2014).....	50
Tabulka 4: Přehled obětí protivládních demonstrací v období od února do dubna 2014	55
Tabulka 5: Výsledek analýzy logistické regrese programu IBM SPSS 20 po dosažení nezávislých proměnných.....	66

Přehled grafů

Graf 1: Poměr podílu chudých domácností a indexu intenzity protestů.....	70
--	----

Seznam použitých zkratk

AD	Acción Democrática (Demokratická akce)
CICPC	Cuerpo de Investigaciones Científicas, Penales y Criminalísticas (Oddělení vědeckého a trestního vyšetřování)
CNE	Consejo Nacional Electoral (Národní volební rada)
CONATEL	Comision Nacional de Telecomunicaciones (Národní telekomunikační rada)
COPEI	Comité de Organización Política Electoral Independiente (Výbor politické nezávislé volební organizace)
CVGV	Convergencia Nacional (Národní konvergence)
FANB	Fuerza Armada Nacional Bolivariana (Národní Bolívarské ozbrojené síly)
GNB	Guardia Nacional Bolivariana (Bolívarská národní garda)
IMF	International Monetary Fund (Mezinárodní měnový fond)
INE	Instituto Nacional de Estadística de Venezuela (Národní statistický institut Venezuely)
LCR	La Causa Radical (Radikální příčina)
MAS	Movimiento al Socialismo (Hnutí za socialismus)
MBR 200	Movimiento Bolivariano Revolucionario (Bolívarské revoluční hnutí)
MUD	Mesa de la Unidad Democrática (Stůl demokratické jednoty)
MVR	Movimiento V. República (Hnutí páté republiky)
OAS	Organizace Amerických Států
OSN	Organizace Spojených Národů

PCV	Partido Comunista de Venezuela (Komunistická strana Venezuely)
PDVSA	Petróleos de Venezuela, S. A (Venezuelské rafinerie)
PNB	Policia Nacional Bolivariana (Národní bolívarska policie)
PROVEA	El Programa Venezolano de Educación-Acción en Derechos Humanos (Venezuelský program vzdělávání a akce v oblasti lidských práv)
PSUV	Partido Socialista Unido de Venezuela (Jednotná socialistická strana Venezuely)
SEBIN	Servicio Bolivariano de Inteligencia Nacional (Národní bolívarska zpravodajská služba)
UNASUR	Unión de Naciones Suramericanas (Unie jihoamerických národů)
UNEFA	La Universidad Nacional Experimental Politécnica de la Fuerza Armada Nacional (Polytechnická Experimentální Národní Univerzita ozbrojených sil)
URD	Unión Republicana Democrática (Republikánska demokratická unie)
USD	United States Dolar (Americký dolar)
VVO	Venezuelan Violence Observatory (Organizace sledování násilí ve Venezuele)

Úvod

Na Venezuelu od dob prezidenta Huga Cháveze nahlížíme jako na kontraverzní socialistický režim 21. století, kde má prakticky veškerou moc v rukou prezident a jeho vládnoucí strana. Mnoha odborníky je často označován za režim autoritářský. Po Chávezově smrti a následných demokratických volbách v roce 2013, se ujal vlády jeho stranický následovník Nicolás Maduro Moros, který dodnes těží z Chávezova odkazu a jeho socialismu 21. století. Madurova vláda má ovšem spoustu „ale“. Prezident Maduro totiž vstoupil do velmi nešťastného období Venezuely, kdy se země potýká s enormní inflací, korupcí a obrovskou kriminalitou, které státní aparát takřka není schopen čelit. Prezidentova obliba mezi venezuelskou společností postupně klesá a nejen to, postupně se vytrácí i mezi členy doposud vládnoucí strany PSUV. V této krizové situaci vláda Madura inklinuje k diktátorským praktikám, kdy jsou manipulována a omezována média a sdělovací prostředky, věznění členové opozice, porušována lidská práva a probíhají vojenské intervence v problémových částech Venezuely. Zde se dostáváme k podstatě této diplomové práce.

Počátkem února roku 2014 vypukly ve Venezuele masové nepokoje proti vládě, která je ve společnosti chápána jako příčina výše zmíněných problémů. Původně studentské nepokoje se rozrostly na kolektivní sociální nepokoje a násilnosti. Tyto protesty v některých částech státu přerostly v pouliční války, v nichž bylo během střetnutí s pořádkovými silami Venezuely zabito několik desítek lidí a další stovky lidí zraněny. V jiných částech Venezuely ale naopak nedošlo k žádným problémům a navíc informovanost obyvatel těchto klidných regionů, byla velmi omezena. Dle oficiálních zdrojů zemřelo do června 2014, 41 lidí. Mezi nimi především studenti, obyčejní venezuelští občané ale i policisté a armádní příslušníci. Díky těmto událostem se z Venezuely stává unikátní případ dnešní doby v Latinské Americe a možná i na celém světě.

Charles Tilly ve své knize *Politika kolektivního násilí*, tvrdí: „kolektivní násilí silně, i když nepřímo ovlivňuje kontrola režimu nad vznášenými požadavky. Vládní činitelé, členové politického režimu, vyzyvatelé a občané vstupují do vzájemné interakce mnoha různými způsoby.“ (Tilly 2003: 52). V případě Venezuely se jedná o dlouhodobý spor, čili o vznášení diskontinuitních, ale frekventovaných veřejných kolektivních nároků, které nejsou vyslyšeny.

Cílem této diplomové práce je specifikace mechanismů, které vedly k vypuknutí nepokojů v konkrétních regionech, kde míra násilí byla nejvyšší, v závislosti na čase a místě, a také vyhodnocení intenzity kolektivního násilí. Práce bude dále specifikovat jednotlivé mechanismy či kombinace mechanismů, které spojují nebo naopak odlišují jednotlivé případy protestů v závislosti na jejich intenzitě.

Tato diplomová práce se skládá ze tří hlavních částí. První část práce specifikuje socioekonomický vývoj země v jejím období moderní historie, tedy období charakteristické několika diktaturami, počátky využívání benefitů ropného bohatství, vznikem nových politických stran a vytvoření stranického systému, které setrvaly až do devadesátých let a pak samozřejmě obdobím příchodu Huga Cháveze a jeho Bolívarské revoluce. Tato historická charakteristika zohledňuje vyvíjecí se sociální poměry a interakce mezi venezuelskou společností a vládou. První část také představuje deskriptivní charakteristiku situace ve Venezuele před vypuknutím demonstrací a násilností v roce 2014 a hlavní příčiny těchto událostí.

Druhá část práce, je částí kvalitativní a slouží jako teoretický základ, který se opírá krom jiných autorů především o práce Charlese Tillyho a teorie kolektivního násilí v závislosti na typu režimu a typu vznášení požadavků společností vůči vládě. Tato část se také zabývá teorií studentského a participačního aktivismu, které jsou základy stanovených hypotéz pro tuto práci. Dále se druhá část zaměřuje na vymezení základních funkčních mechanismů, které se obecně objevují v sociálních interakcích, na diferenciaci vztahů mezi vládou a společností na základě typu režimu.

Třetí část, kvantitativní, pracuje především s datovým souborem, který byl zkompletován autorem během specifického výzkumu ve Venezuele, a který na základě proměnných charakterizuje podmínky jednotlivých okresů, ve kterých došlo k protestům a na základě indexu intenzity protestů hodnotí významnost protestů v jednotlivých částech Venezuely.

Kvantitativní část čerpá z datového souboru informace, které identifikují místa s nejvyšším počtem protestů, kde jsou tyto události charakterizovány vysvětlujícími proměnnými (např. politické strany v čele států/ regionů, míra podpory hlavní opoziční a vládní volební aliance, chudoba, přítomnost univerzity, atd.). Metodou logistické regrese pak bude možné odhadnout a klasifikovat intenzitu

protestů v daném místě v závislosti na mechanismech, které budou zjištěny v kvalitativní části práce. Regresní metody obecně patří k nejčastěji využívaným metodám pro analýzu dat nejrůznějšího charakteru. V případě této práce pak využijeme především binominální logistickou regresi (často nazývána pouze logistické regrese), která nám předpovídá pravděpodobnost pozorovaného jevu spadající do jedné ze dvou kategorií v dichotomické závislé proměnné na základě charakteristik, tedy jedné či více nezávislých proměnných, které mohou být buď kontinuální, nebo kategorické.

Na základě druhé a třetí části pak jsou potvrzeny nebo naopak vyvráceny následující hypotézy:

- Protesty a nepokoje propukají především v oblastech s přítomností univerzity.
- Studentská opoziční hnutí kooperující s politickými stranami opozice se aktivně zúčastňují protivládních nepokojů a jsou intenzivnější.
- Protivládní protesty ve Venezuele se vyskytují častěji v oblastech, kde existuje větší sociální nespokojenost (např. v oblastech s vyšším podílem chudého obyvatelstva, atd.)
- Protesty se častěji vyskytují v regionech, kde opoziční strany mají vyšší přízeň voličů než strany provládní.

Přínosem této práce pak bude především rozšíření teoretického pochopení vzájemných mechanismů fungujících ve vztahu režimu s jeho obyvateli, což může napomoci predikci vypuknutí protestů, jejich případnému řešení nebo prevenci.

1. Příčiny sociálních nepokojů ve Venezuele v roce 2014

Sociální nepokoje a protesty v loňském roce jsou výsledkem dlouhodobého vývoje venezuelské politické a socioekonomické stránky státu, proto je vhodné v této práci stručně zmínit kontext socioekonomického vývoje země.

Na rozdíl od bouřlivého období počátku 21. století, v 80. letech 20. století byla Venezuela považována za stát v Latinské Americe nejméně náchylný k lidové mobilizaci. Toto tvrzení se opíralo o fakt, že Venezuela měla relativně demokratické instituce a vysoké příjmy z ropy, což v kombinaci vedlo ke konsolidaci účinných mechanismů mediace a reprezentace, které zabraňovaly vzniku sociálního znepokojení a následných konfliktů (Maya, Lander 2005: 43).

1.1. Sociopolitický vývoj Venezuely od počátku 20. století

Venezuelská historie je velmi rozmanitá a to především ve 20. století, které započíná diktaturou generála Juana Vincence Gómeze. Velkým mezníkem v historii země je rozmach těžby ropy, která pak silně ovlivňuje socioekonomickou stránku Venezuely dodnes. Dochází k velkému omezení zemědělství a velké migraci za ropným průmyslem. Na tomto základě došlo k rapidnímu růstu měst ale také chudinských čtvrtí tzv. *barrios*. Ropa zastínila veškeré ostatní doposud exportované zboží a domácí produkce byla zcela nahrazena importem vzhledem k nekonkurenceschopnosti ostatních venezuelských komodit. Období vlády generála Mediny Angarity označujeme jako období rozmachu politických stran, hnutí a odborových sdružení, hovořím především o straně Acción Democrática (AD), která se brzy zkonsolidovala v masovou politickou stranu s podporou různých vrstev společnosti. Po Medinově pádu nastává období zvané trienium, kdy strana AD vládne společně s armádou. Je to období kdy „volební právo získali všichni dospělí gramotní občané Venezuely a na všech úrovních byly zavedeny přímé volby. Volební účast, která nikdy před tím nepřesáhla 5 % obyvatel, se vyšplhala na 36 %.“ (Němec 2006: 353). Krom strany AD se v tomto období objevují další důležité strany, jako byla Comité de Organización Política Electoral Independiente (COPEI), Union Republicana Democrática (URD) dále musíme zmínit komunistickou stranu Partido Comunista de Venezuela (PCV), protože tyto strany vytvořily jeden z prvních stranických systémů ve Venezuele. Od tohoto okamžiku si můžeme

politický a stranický vývoj vymezit ve třech obdobích, a to: 1) 1945 - 1947 (systém s dominancí strany AD), 2) 1958 - 1973 (umírněný pluralismus po sjednání paktu z Punto Fijo mezi stranami AD, COPEI a URD) a 3) 1973 - 1993 (dvou stranický systém AD a COPEI). (Molina 2001: 3). V tomto období tedy pakt z Punto Fija z roku 1958 představoval velký mezník. Tyto tři, již zmíněné politické strany, se zde shodly na vzájemné kooperaci a zavázali se k udržení demokratického režimu. „Spolu s ústavou z roku 1961 a konkordátem z března 1964 je Pakt z Punto Fija oprávněně považován za základní dokument venezuelského sjednaného přechodu k demokracii.“ (Buben 2007). Demokracie ve Venezuele tedy byla zřízena na základě dohody stranických elit během 60. let. Za nedlouho po paktu z Punto Fija ale strana URD ztrácí svůj vliv nad událostmi v zemi, především kvůli interním problémům ve straně. V roce 1968 se po volbách vrací do politiky levice a prezidentem se stává Rafael Caldera ze strany COPEI. Aniž by strany AD a COPEI uzavřely trvalou koalici, s respektem se tyto strany střídaly u moci. (Němec 2006: 357).

V 70. letech se Venezuele ekonomicky dařilo, jelikož její ekonomika byla hnána kupředu zisky z ropy, jejíž ceny stoupaly. Tato schopnost ropy prakticky překonávala veškeré sociální konflikty a nepokoje protože vedla k neúspěšným pokusům o vytvoření nezávislých zájmových spolků. Protesty se v tomto období staly pouhou předehrou k jednání mezi odborovou byrokracií a politickými stranami či státními institucemi. Tento nastíněný vzor nebyl schopný vytvořit reálné vyhlídky na vytvoření pevných sociálních hnutí nebo organizací (Maya, Lander 2005: 55). Na druhou stranu je jasné, že tento model nemohl fungovat dlouhodobě. Na obrovských příjmech z ropy se obohacovala nejen vláda ale i aparát veřejné správy a tím samozřejmě docházelo k rapidnímu růstu korupce. Situace byla reflektována i ve stranickém systému Venezuely. Strany AD a COPEI si oligarchicky rozdělily politickou scénu a vliv ve veřejné správě. Politická sféra byla úzce napojena na tu podnikatelskou a hospodářský profit z ropy nebyl využit k udržitelnému rozvoji země (Němec 2006: 357). Navíc vláda prezidenta Carlose Andrése Péreze utratila v letech 1974 - 1979 víc peněz, než ostatní vlády za posledních 143 let dohromady. Pravdou je, že stát byl schopen takových finančních investic, protože příjmy do státní pokladny v roce 1973 byly 3,82 miliard USD, v roce 1974 to bylo 9,95 miliard USD (Tarver, Frederick 2005: 126). Bezesporně jedním z největších mezníků v otázce kolektivního násilí a sociálních nepokojů byl rok 1989 a tzv. *Caracazo*. *Caracazo*

bylo výsledkem ekonomických problémů, které se vynořily již počátkem 80. let. I přesto, že na Irácko-Íránské krizi Venezuela silně bohatla díky celosvětově rostoucím cenám ropy, státní dluh, který se vytvořil během mandátu prezidenta Péreze, se čím dál více prohluboval. V roce 1984 prezident Lusinchi spouští nový program pro nápravu neřešeného státního zadlužení a následnou hospodářskou krizi. O dva roky později došlo v rámci této nápravy k devalvaci bolívaru¹ a s ní se dostavila i silná inflace. Zatímco prezident Lusinchi pracoval na hospodářské záchraně Venezuely, bývalý prezident Pérez pracoval na posílení své pozice v rámci strany AD i celé společnosti. Jeho úsilí se mu vyplatilo, jelikož byl v roce 1988 po druhé zvolen prezidentem mezi dalšími 23 kandidáty (Tarver, Frederick 2005: 136).

Pérez ale po nástupu do funkce čelil seriózním ekonomickým problémům. Hlavní problém byl v tom, že cena za barel venezuelské ropy klesla o polovinu ceny ve srovnání s obdobím jeho prvního prezidentského mandátu, tzn. v roce 1974. Pérez proto musel přistoupit na úsporná ekonomická opatření dle návrhu Mezinárodního měnového fondu (IMF), tzv. Washingtonský konsensus, který ale navýšil spotřební ceny veškerých energií a služeb ve Venezuele. Tato ekonomická opatření zapříčinila růst inflace na historicky nejvyšší hodnoty. Zvyšování cen mělo obrovský dopad na celou společnost ale především na ty nejhudší vrstvy. 27. února pak vypukl několikátýdenní krvavý milník venezuelské historie, který trval přibližně do 3. března a zachvátil nejen Caracas ale i ostatní velká města Venezuely. Zásah vlády byl nečekaně tvrdý a proto se demonstrace a protesty občanů proměnily v pouliční bitky s policejními a armádními složkami s výsledkem přes 300 mrtvých. Nepokoje odhalily, do jaké míry byla legitimita politického systému podkopána. Především přispěly k politické krizi, která se brzy promítne do frustrovaných vojenských převratů v roce 1992 a sesazení prezidenta Péreze v roce 1993 (Maya, Lander 2005: 44).

Kvůli Caracazu a jeho následkům byla ve Venezuele založena organizace PROVEA², která začala každoročně vydávat zprávy o stavu dodržování lidských práv ve Venezuele, krom jiného obsahující detailní monitoring demonstrací, proto je tato organizace velmi důležitým zdrojem informací i pro tuto práci.

¹ Bolívar – Bolívar fuerte: zákonné platidlo Venezuely, zkratka: VEF

² PROVEA (El Programa Venezolano de Educación-Acción en Derechos Humanos) - nevládní, nezávislá a autonomní organizace, která se zaměřuje na podporu a ochranu lidských práv a také práv hospodářských, sociálních a kulturních.

Venezuelský historik a bývalý prezident Ramon J. Velasquez poznamenal, že „události z února a března 1989 navždy změnilly budoucnost Venezuely. Tvrdí, že od tohoto okamžiku se lidé naučili vyjadřovat svoje pocity na ulicích. Studenti a chudé vrstvy obyvatel se od tohoto okamžiku stali hnací silou veškerých protivládních protestů, stávek a konfliktů s bezpečnostními složkami“ (Maya, Lander 2005: 41).

V období po zmiňovaném Caracazu se také radikálně změnila politická stránka Venezuely. Tyto změny přinesly pokus o vojenský puč v roce 1992, který vedl Hugo Chávez s dalšími šesti podplukovníky. Jejich oficiálním důvodem pro puč byl nesouhlas s rozkladem republiky, korupcí a neplněním povinností ze strany volených reprezentantů. Během tohoto puče přišlo o život několik desítek lidí, Chávez byl uvězněn, ale stal se hrdinou pro chudé vrstvy. Následovaly ještě další puče, ale podobně neúspěšné a s daleko více oběťmi. Přesto, že puče nebyly úspěšné, byl to zásadní okamžik ve stranickém systému Venezuely, protože organizátoři těchto revolt byli členy Bolívarovského revolučního hnutí 200 (MBR 200).³ Toto hnutí se později transformovalo ve Hnutí páté republiky (MVR)⁴, které je dalším mezníkem v politice Venezuely, především po roce 1998. Po zmíněných událostech opozice proti Pérezovi daleko více sílila a v roce 1993 Kongres prezidenta zbavil funkce definitivně. Jeho nástupcem se stal již podruhé Rafael Caldera. Nechal propustit všechny pučisty z vězení, včetně Huga Cháveze, který se následně odebral na Kubu, kde utužoval vztahy s Fidelem Castrem (Němec 2006: 358).

Již při prezidentských volbách v roce 1993 došlo k velké změně, protože poprvé od roku 1958 byly poraženy dvě tradiční strany (AD, COPEI). Prezident Caldera, který ve volbách kandidoval za stranu CVGV (Convergencia Nacional), měl ale nedostatek formální institucionální podpory z hlavních stran v parlamentu ale i ve společnosti a do značné míry to vysvětluje jeho slabost a neefektivnost. Na druhou stranu ve volbách do parlamentu ve stejném roce tyto dvě tradiční strany měly stále nejvyšší počet poslanců a senátorů. Je zapotřebí zmínit, že reakcí na pokles popularity tradičních stran byl příklon voličů k novějším stranám, jako bylo hnutí MAS (Movimiento al Socialismo) a LCR (La Causa Radical), které už

³ MBR 200 - Movimiento Bolivariano Revolucionario 200, civilně-vojenské revoluční levicové hnutí, založené Chávezem v roce 1982 jako výsledek evoluce EBR 200 (Ejército Bolivariano Revolucionario).

⁴ MVR - Movimiento de Quinta República, levicová, socialistická politická strana založena v červenci roku 1997, v návaznosti na národní kongres MBR 200, pro podporu kandidatury Cháveze v prezidentských volbách.

v parlamentárních volbách v roce 1993 zaznamenaly úspěch. Pro stranický systém Venezuely to znamená konec bipartismu a příklon spíš k umírněnému pluralismu.

Obyvatelstvo v tomto období bylo velmi frustrováno po předchozích událostech a korupčních skandálech předchozích politiků a jejich důvěra ve státní instituce byla velmi nízká. Na politické scéně začaly přípravy na další volby v roce 1998. Začaly se vytvářet volební koalice, např. již zmiňované Chávezovo MVR, které mělo rostoucí podporu mezi voliči a slibovalo tzv. Bolívarskou revoluci spolu s přepsáním ústavy, přerozdělení bohatství chudým a potřebným, reorganizací institucí apod. Chávezovo vítězství nebylo obecně předpokládáno, politické subjekty se nedomnívaly, že by Chávez mohl získat dostatečnou podporu. Ovšem prezidentské volby v prosinci roku 1998 přinesly jiné výsledky. Hugo Chávez získal 56,20 % oproti Henrique Romerovi, který získal 39,97 % (Consejo Nacional Electoral CNE 1998). Jeho vítězství bylo ve Venezuele vnímáno velmi rozporuplně, vzhledem k tomu, že panovaly obavy z toho, že Chávez zavede levicovou diktaturu, čímž by došlo k prohloubení nedemokratičnosti a ekonomickou krizi v zemi by to jen zvětšilo. Dalším problémem byla neshoda Cháveze s Kongresem, který byl stále tvořen především stranami AD a COPEI a pouze jednu třetinu zaujímal Chávezovo uskupení Polo Patriótico, do kterého začlenil svoje MVR. Obecně můžeme říct, že Chávezův úspěch nevycházel ani tolik z jeho programu jako takového ale spíš z nutnosti změny po čtyřiceti letech střídání se dvou politických stran a postupně se prohlubující ekonomické krize.

Ihned v počátcích Chávezova úřadu jeho administrativa připravila dvoje volby prezidentské, tři referenda, dvoje parlamentní volby, dvoje volby guvernérů a mnohé další hlasování v poměrně krátkém intervalu (Němec 2006: 359). Jedna z prvních věcí bylo vyhlášení referenda o svolání ústavodárného shromáždění, aby byla zahájena příprava nové ústavy. Následovaly volby do Národního ústavodárného shromáždění, kde Chávezovi kandidáti získali 121 ze 131 křesel. V prosinci 1999 byla pak schválena nová ústava nahrazující ústavu z roku 1961. Ústava zpracována během tří měsíců byla velmi obsáhlá, obsahovala kolem 400 článků. Kromě změny názvu z Venezuelské republiky na Venezuelskou Bolívarskou republiku, nastavovala rámec reformy soudní moci a rozšíření práv občanů na přímé účasti na rozhodování prostřednictvím referend. Za další pozitivum můžeme označit komplexní zpracování otázky lidských práv a práv domorodých obyvatel, otázky spojené s životním

prostředím apod. Na druhé straně kromě své délky je dalším negativem posílení pravomocí prezidenta a zavedení tzv. „zmocňovacího zákona“. Schválení tohoto zákona představuje možnost prezidenta vydávat dekrety o síle zákona bez potřeby konzultace nebo schválení parlamentu. Dalším bodem je prodloužení funkčního období prezidenta na 6 let s možností znovuzvolení v následujícím období (Němec 2006: 359).

Co se týče protestních akcí, s Chávezovou vládou došlo k většímu uznání práva na protest, a toto právo bylo institucionalizováno. V letech 1998-1999 (došlo k 855 demonstracím) byla jedna z 25-ti demonstrací potlačena. Taktéž obecně ustávalo užití zbraní během demonstrací, což bylo završeno zanesením zákona o přísném zákazu užití zbraní během demonstrací do ústavy právě z roku 1999 (Maya, Lander 2005: 48).

1.2. Vývoj ve Venezuele od přelomu 20. a 21. století.

Chávezova vítězná jízda pokračovala i rokem 2000, kdy jeho Hnutí páté republiky (MVR) po volbách do Národního shromáždění získalo 77 poslaneckých křesel a ostatní subjekty Polo Patriótico dalších 28 křesel z celkového počtu 167 (Němec 2006: 360). Velká část společnosti ale nebyla s Chávezovou politikou spokojena a zároveň velká část z nich nebyla ochotna volit ani staré tradiční strany, což se odrazilo na velmi nízké volební účasti. Díky těmto úspěchům se Chávezova moc dále rozšiřovala, prakticky převzal kontrolu nad všemi politickými institucemi a důležitými bankovními ústavy dosazením svých přívrženců. Ovládl úřady jako: Nejvyšší soudní dvůr, Centrální banku, Úřad generálního prokurátora, Národní volební rada apod. Součástí Chávezovy strategie byla sebe prezentace jako prezidenta chudé vrstvy. I přes jeho hodinové proslovy plné zášti vůči imperialismu a vykořisťování se jeho vláda nepřilíhliší od vlád předchozích a situace se ve Venezuele nijak nezlepšovala. Přesto, že je Venezuela ropnou velmocí, sociální rozdíly mezi obyvateli byly a jsou obrovské. Mezi lety 2001 - 2002 se dokonce opět začalo zvedat procento obyvatel pod hranicí chudoby, v roce 2001 to bylo 45,4 %, v roce 2002 55,4 % a v roce 2003 již dokonce 62,1 % (United Nations Data 2015). Chávez od svých úplných počátků v politice byl znám pro svůj agresivní styl, označování opozice za nepřátele země a revoluce, vedlo společnost i politické spektrum k silné polarizaci. Jeho revoluční rétorika rozdmýchávala třídní nenávisť.

Sociální programy, které byly slibovány v jeho volební kampani, sice existovaly, ale jejich účinnost byla velmi omezena. Nepřinášely předpokládané výsledky, především proto, že byly zaměřeny na krátkodobé cíle a obecně jsou vnímány spíše jako populistické konstrukce, jejichž pravý důvod a význam fungování je připomínán hlavně v problémových okamžicích prezidenta.

Situace v roce 2002 ve Venezuele byla velmi dramatická, protože si opozice uvědomovala, že je dostatečně silná a má dostatečnou podporu na to, aby mohla zorganizovat ozbrojený státní převrat. K neúspěšnému převratu došlo 11. dubna 2002, kdy opozice ve spolupráci s vedením ropné společnosti PDVSA, podnikatelskými kruhy a skrytou podporou vlády USA, se snažily o Chávezovo svržení přímo u vládního paláce Miraflores v Caracasu. Opozice v čele s Pedrem Carmonem, který se nakrátko ujal prezidentského úřadu, začala vládnout velice nešťastně a vzápětí ztratila podporu velké části armády, která jim původně pomáhala Cháveze sesadit (Němec 2006: 360). O několik dní později došlo ke vzpouře prezidentské gardy a Chávez se vrátil z vězení zpět do úřadu za doprovodu masových demonstrací. Ve snaze obnovit mír a sociální stabilitu ve Venezuele, vznikla tripartitní skupina se zástupci Organizace amerických států (OAS), členy Rozvojového programu OSN a zástupci Carterova centra, s cílem usnadnit dialog mezi vládou a opozicí. Většinou neúspěšné úsilí skupiny tripartity, nespokojenost s jednáním a administrativou Cháveze, byla vyhlášena generální stávkou, která trvala od prosince roku 2002 do února 2003. Export ropy a ropných derivátů stabilně klesal, denní ztráty činily v průměru 2,8 milionu barelů denně. Chávez odpověděl útokem na vyšší management v PDVSA (Petróleos de Venezuela, Sociedad Anónima) a propustil 18.000 zaměstnanců z důvodu špatného hospodaření a korupce (Tarver, Frederick 2005: 153). Dalším krokem opozice tedy bylo využití odvolacího referenda. Bylo provedeno několik podpisových akcí, z nichž ta první z jara 2003 byla Státní volební radou (CNE) prohlášena za neplatnou kvůli netransparentnosti a jiným technickým důvodům. Další podpisová akce pak proběhla v listopadu stejného roku, kdy bylo striktně dbáno na dodržování všech norem a nařízení doprovázejících referenda. Navíc se referenda jako pozorovatelé zúčastnila Organizace amerických států (OAS) a další pozorovatelé. CNE v tomto hlasování neuznalo téměř dva miliony podpisů, které bylo zapotřebí opravit. Referendum tedy bylo vypsané až po opravné proceduře na 15. srpna 2004, kdy Chávez získal podporu 58,25 % hlasů.

OAS a další pozorovatelé potvrdili správnost referenda (El Mundo 2004). Toto Chávezovo vítězství znamenalo, krom dokončení prezidentského mandátu do řádných voleb v roce 2006, především jasné upevnění jeho pozice nejen ve Venezuele ale i v zahraničí. Venezuelská opozice v tomto okamžiku prakticky vyčerpala možné kroky k výměně prezidenta a překvapivě oznámila svoji neúčast na následujících legislativních volbách. Chávezovo hnutí MVR získalo 114 mandátů a ostatní byly přerozděleny jeho podporovatelům ze stran PPT a PCV (Consejo Nacional Electoral, CNE 2005).

V roce 2006 se konaly další prezidentské volby. Hlavním kandidátem byl samozřejmě Hugo Chávez a druhým Manuel Rosales, bývalý guvernér státu Zulia. Chávistické volební kampaně jsou historicky velmi podobné, hlavním charakteristickým rysem je rozdávání spotřebního zboží nebo jídla obyvatelům buď zcela zdarma, nebo za symbolické ceny. Výsledek voleb nebyl nijak překvapivý, Chávez získal 62,8 % hlasů oproti Rosalesovi s 36,9 % hlasů (Consejo Nacional Electoral CNE 2006).

Chávez svoji výhru interpretoval na účet Spojených států, jako jednu z jejich dalších imperialistických proher. Chávez tedy nastoupil do svého druhého šestiletého období plně v souladu s ústavou z roku 1999, ovšem od prvních okamžiků přemýšlel jak upravit ústavu tak, aby mohl být znovuzvolen i pro další prezidentské období. Krom možnosti neomezeného znovuzvolení a prodloužení prezidentského mandátu ze šesti na sedm let, Chávez také navrhoval zavedení šestihodinového pracovního dne, zvýšení prezidentské kontroly nad centrální bankou, posílení státní ekonomické moci, čímž by vláda kontrolovala majetek soukromých společností ještě předtím, než by soud nařídil vyvlastnění (BBC News 2007). Návrh úprav ústavy ale vyvolal ve společnosti všeobecný nesouhlas a to nejen u opozice ale i u velké části Chávezových podporovatelů. Navíc vypukl veřejný odpor mezi studenty, kteří návrh ústavy vnímali jako přímé omezení demokracie a reagovali mobilizací. Referendum i přes silný odpor veřejnosti dopadlo poměrně překvapivě, 51 % hlasů bylo proti, čímž byl Chávezův návrh zamítnut (CNN News 2007).

Tento výsledek ukázal, že si svým absolutním vlivem nad ovládnutí systému, nemůže být tak jistý jak předpokládal. Ovšem to nebyl jeho první a poslední pokus. O rok později se konaly volby guvernérů a starostů, ve kterých se projevila klesající

tendence Chávezovy podpory. Mnoho z nejchudších regionů, na které byla zaměřena Chávezova rétorika a od kterých byla očekávána jeho plná podpora, byly ovládnuty opozičním vedením. Z obavy, že by tato tendence mohla pokračovat, rozhodl Chávez o novém referendu o ústavě. Nově navrhované úpravy ústavy již neměly tak radikální dopady na společnost jako ty předchozí, proto nedošlo ani k mobilizacím mezi studenty a středními vrstvami jak před dvěma lety. Nová úprava navrhovala, že by jakýkoliv státní úředník volený lidem, mohl být zvolen v neomezeném počtu opakujících se voleb. Referendum dopadlo dle očekávání, pro schválení této novely ústavy hlasovalo 54,36 % voličů (Navas 2013). Toto schválení tedy znamenalo další šanci pro Cháveze být znovuzvolen prezidentem i v roce 2012. Proto se v tomto roce rozjely obsáhlé volební kampaně a to nejen Huga Cháveze ale i favorizovaného opozičního kandidáta Henrique Capriles, který kandidoval za volební alianci MUD (Mesa de la Unidad Democrática). Právě tyto volební kampaně dokázaly povzbudit k volbám až 80,52 % obyvatel, z nichž velkou část předtím volby nezajímaly. Chávez o svém protikandidátovi mluvil jako o nejslabším, se kterým se kdy utkal (The Carter Center 2012). Dne 7. října 2012 pak tedy došlo na volby samotné, výsledek opět nebyl příliš překvapivý. Henrique Capriles Radonski (MUD) získal 44,31 % a vítěz Hugo Chávez (GPP) 55,07 % hlasů. Přesto, že Chávez slavil vítězství, ale oproti předchozím prezidentským volbám ztratil 7 % (Consejo Nacional Electoral, CNE 2012). Aniž by to Chávez v těchto chvílích věděl, byly to jeho poslední volby vůbec. Přibližně od roku 2011 bylo veřejně známo, že Chávez podstupuje chirurgické zákroky a chemoterapie na Kubě, po odstranění nádoru se ovšem rakovina vrátila a v lednu 2013 mu začala způsobovat potíže s dýcháním. 5. března 2013 pak nemoci podlehl.

Již v období, kdy se Chávez začal léčit, a proto často chyběl ve svém úřadě, zastupoval ho viceprezident Nicolás Maduro, dle ústavy měl ale Cháveza zastupovat Diosdado Cabello- předseda Národního shromáždění, proto mělo co nejdříve dojít k regulérním volbám (dle ústavy do 30-ti dnů). Maduro, původně řidič autobusu, se stal odborovým předákem. V politice je prakticky od roku 1999, nejdříve byl poslancem, pak předsedou parlamentu, ministrem zahraničních věcí a v tomto období viceprezident. Byl v podstatě vychováván vládou Huga Cháveza a byl novým kandidátem na post prezidenta Venezuely po Chávezově smrti. Volby, ve kterých se mělo rozhodnout o další cestě Venezuely po smrti Cháveza, se konaly 14. dubna a

předcházely je nákladné volební kampaně. Maduro, založil svoji kandidaturu kompletně na odkazu Cháveze a především na faktu, že byl lidu doporučen samotným Chávezem ještě před jeho smrtí. Tento „syn Cháveze“, jak se sám nazýval, se nebál ve svých kampaních používat výhrůžky kletbami a jinými varovnými prohlášeními v případě, že nebude hlasováno v jeho prospěch a prospěch „Bolívarské revoluci“. Na druhé straně se již po druhé snažil o post prezidenta Henrique Capriles, jehož styl politiky byl již znám z předchozí volební kampaně. Zastupoval především návrhy jako vytvoření nové konstituce, decentralizaci a privatizaci, posílení důvěry u vnějších investorů, posílení vzdělání a zaměstnanosti a znovuoobnovení demokracie ve Venezuele. Ovšem oba kandidáti občas útočili i na sebe, Maduro především jízlivými řečmi narážel na Polsko-židovské kořeny Capriles a naopak Capriles obviňoval Madura ze zneužívání odkazu zesnulého Cháveze ve svůj osobní prospěch. Volební výsledky byly neuvěřitelně těsné, Maduro získal pouze o 1,5 % více hlasů než Capriles s 49,12 % (Elecciones de Venezuela 2013). Tento výsledek, který ukázal rostoucí podporu opozice a velkou polarizaci společnosti, byl opozicí zpochybněn a neuznán právoplatným. Přesto, že již 19. dubna byl Maduro jmenován prezidentem. Na stranu opozice se později přidaly i Spojené státy a Organizace Amerických Států, kteří požadovali po Národní volební radě CNE přepočítání všech odevzdaných hlasů. Ovšem po více než měsíci přepočítávání došla CNE prakticky ke stejnému verdiktu.

Madurův mandát nezapočal úplně šťastně, již v listopadu 2013 totiž prosadil skrze Národní shromáždění zákon o prezidentských dekretch, které mu dovolují neomezeně vydávat přímá nařízení bez souhlasu parlamentu. Již tehdy opozice prohlašovala, že je to způsob levice, jak upevnit a přitvrdit režim ve Venezuele (Bělka 2013). Přitvrzení režimu byl vcelku logický krok pro levici, která si byla vědoma toho, že Maduro nejspíš nikdy nezíská takovou podporu ve společnosti jako Chávez, proto byla levice přesvědčena, že jen takto ho budou chávisté následovat. Ovšem na druhé straně polarizované společnosti to vyvolalo pobouření a zvýšilo nenávisť vůči Madurovi a režimu obecně. Dalším neštěstím pro Madura byly pokračující dlouholeté problémy s kriminalitou, inflací, nedostatkem zboží v obchodech apod. Charismatický El Comandante uměl vždy během svých hodinových proslovů zprostit vládu viny a naopak obvinil opozici za tyto nedostatky. Právě charisma a sympatie je to, čím Maduro nevládne a proto dochází ve

společnosti ke kolektivní nevoli vůči současné situaci ve Venezuele, kterou právem přisuzují vládě.

1.3. Souhrn zásadních příčin protestů v roce 2014

Tato část identifikuje největší problémy, které zužují Venezuelu a její obyvatele. Tyto dlouhodobě neřešené problémy jsou hlavními příčinami mobilizace. Nespokojenost a zoufalství ve společnosti podstatě zahrnuje Venezuelu do kouta, a proto se společnost ubírá k sociálním protestům, na které by měla mít dle článku 68, kapitoly 4 venezuelské ústavy právo: „Občané mají právo demonstrovat pokojně a bez zbraní, z důvodů, které nezakazuje zákon. Používání střelných zbraní a toxických látek v pokojné demonstraci je zakázáno. Zákon upravuje činnost policie a bezpečnostních složek při udržování veřejného pořádku“ (Constitución de la República Bolivariana de Venezuela. 1999: článek 68, 4. kapitola). Vzhledem k nepřiměřeným represím proti demonstracím ze strany státních orgánů, situace graduje v kolektivní násilí, tak jako v roce 2014.

1.3.1. Chudoba

Program Huga Cháveze na vymýcení chudoby, dostal jistých výsledků a opravdu, v Chávezově době došlo k mírnému snížení extrémní chudoby ve Venezuele. Jeho doba je ovšem pryč a chudoba ve Venezuele rapidně roste. Ropný rozkvět, který živil Venezuelu v 70. a 80. letech je taktéž dávno pryč, protože především kvůli omezeným zahraničním i domácím investicím do ropného průmyslu během Chávezovy vlády, se Venezuela stala velmi zranitelnou na světovém trhu s ropou, což je přímo reflektováno na Venezuelské ekonomice. Tuto tendenci potvrzují data Světové banky, která říká, že Venezuela dosáhla vysokého tempa růstu HDP (5,6 % v roce 2012). V roce 2013 pak zpomalil na 1,4 %. Tato klesající tendence pokračuje i v roce v roce 2014 a 2015. Na druhou stranu prostředky z ropy pomohly financovat široce pojaté sociální programy tzv. „Misiones“. Hospodářský růst a přerozdělování zdrojů spojených s Misiones, vedly k významnému poklesu chudoby, z 50 % v roce 1998 na přibližně 30 % v roce 2012. Stejně tak došlo ke snížení nerovnosti: Gini index se od roku 1998 snížil z 0,49 na 0,39 v roce 2012, což byla jedna z nejnižších hodnot v regionu (World Bank Data 2014).

Je ale rok 2015 a i přes původně pozitivní čísla z předchozích let se situace zhoršuje, protože počet Venezuelanů klasifikovaných jako chudí se zvedl v roce 2014 o 1,8 milionu lidí. Zhruba 6 procent z 30-ti milionů obyvatel, se stalo chudými jen v loňském roce. Situace je ještě horší, když se podíváme na extrémní chudobu, tedy počet lidí, za jejichž příjmy nelze koupit ani regulérní košík s potravinami. Jen v loňském roce se počet extrémně chudých Venezuelanů zvýšil o 730.000. Nyní dosahují téměř tři milionů lidí, tedy zhruba 10 % populace (Nagel 2014).

1.3.2. Inlace

V roce 2003 se Hugo Chávez rozhodl zavést kontrolu zahraniční měny, aby se zabránilo úniku kapitálu a mohla se tak kontrolovat ceny základních potravin. Vláda stanovila pevnou sazbu, za kterou mohl být dolar zakoupen, čímž začal kontrolovat prodej cizí měny. Ve Venezuele se proto rozšířil černý trh. Oficiální směnný kurz je v současné době kolem 6,3 VEF k dolaru. Na černém trhu je kurz až 30 krát vyšší. Venezuelané vypočítávají jejich životní náklady v souladu se směnnými kurzy na černém trhu, např. ceny nemovitostí stejně jako ceny ojetých vozů rostou v závislosti na sazbě černého trhu. Černý trh logicky vytváří duální ekonomiku, která rozvrací hospodářství. To znamená, že Venezuelané, kteří mají jakýmkoliv způsobem přístup k dolarům, mají rostoucí kupní sílu díky černému trhu. Na druhé straně spektra jsou Venezuelané, jejichž platy ztrácí kupní sílu vzhledem k vysoké míře inflace. Přesto, že vláda zvýšila minimální mzdu, nebylo to dostačující pro dohnání inflace.

Analytici také tvrdí, že fixní kurz je příčinou i dalších problémů, kterým Venezuelská ekonomika čelí, jako je například nedostatek prakticky veškerého zboží (BBC News 2014). Inflace v říjnu roku 2014 dosáhla hodnoty 64 % a v lednu roku 2015 dokonce 68,5 %, což je historicky nejvyšší hodnota v novodobé historii Venezuely (Trading Economics 2015). Venezuela je vysoce závislá na dovozu většiny výrobků a v případě, že společnosti nemají přístup k dolarům, dovoz pak prakticky není možný legální cestou. Navíc země samotná disponuje jen minimální produkcí základních potravin, což způsobuje obrovské nedostatky. To znamená, že některé produkty nejsou občas nebo dlouhodobě k dispozici a v případě, že se někde náhodou objeví, objeví se také již známé fronty lidí. Týká se to především hygienických potřeb, základních potravin jako je cukr, mléko, olej, rýže, mouka a také léků.

1.3.3. Kriminalita

Výše zmíněné problémy mají přímý dopad na chování společnosti. Nejvyšší kriminalita je často skloňována ve spojitosti s nejnebezpečnějšími zeměmi světa, a to se z Venezuely opravdu stává, ne-li již stalo. Násilný trestný čin je největší hrozbou už nejen v Caracasu ale prakticky ve všech větších městech Venezuely. Přesto, že vláda alibisticky tvrdí, že počet vražd se snížil o 18 % v roce 2013, tato statistika není ale uznávána vzhledem k nejasnému původu dat. Spolehlivé statistiky zde existují přibližně od roku 2005, kdy nevládní organizace Venezuelan Violence Observatory (VVO) začala vydávat statistiky na základě vlastního pozorování. Výroční zpráva VVO z konce roku 2013 uvádí, že se ve Venezuele za tento rok stalo 24.763 vražd, což vychází na 79 vražd na 100.000 obyvatel. V Caracasu je tento poměr ještě vyšší a to 134 vražd na 100.000 obyvatel. Pro srovnání, v sousední Kolumbii je poměr 31 vražd na 100.000 obyvatel v roce 2012, a v Mexiku 22 vražd na 100.000 obyvatel, v roce 2012 (United States Department of State 2014).

Mnoho oficiálních zdrojů tvrdí, že kriminalita se prohloubila především v období vlády Huga Cháveze. Existuje několik vysvětlení např. to, že s odstupem času se ukazuje, že mnoho lidí z tehdejší Chávezovy administrativy, bylo napojeno na obchod s drogami, což do společnosti přineslo zbraně a radikalizaci mnoha skupin společnosti. Ve venezuelské společnosti jsou zbraně velmi rozšířeny. Mnoho sociologů je přesvědčeno, že Chávezova militantní rétorika zhoršila tento problém. Zde je příklad jednoho z jeho výroků, který pronesl při jedné ze svých hodinových promluv k národu: "Musíte být připraveni kdykoliv zvednout zbraň nebo položit svůj život pro Bolívarovskou revoluci" (Kronick 2011). Jiní tvrdí, že celý bezpečnostní systém Venezuely je diagnostikován a navržen špatně. Tvrdí, že vláda selhala při tvorbě integrované bezpečnostní politiky. Komplexní právní a institucionální rámec a jeho ambiciózní bezpečnostní plány a opatření se v praxi jeví jako represivní a špatně integrované přístupy bez konkrétních cílů, příkladem je nekomplexní a nekooperativní fungování DIBISE.⁵ Rostoucí nezaměstnanost, inflace a rostoucí ceny celý tento neefektivně řešený problém pouze přiživují.

⁵ DIBISE: Dispositivo Bicentenario de Seguridad- zahrnuje státní policií, státní, okresní a dopravní policií, Národní gardu, Národní protidrogovou centrálu, CICPC, zpravodajskou agenturu, ombudsmana, státní zastupitelství (Ministerio Público) a Nejvyšší soud.

1.3.4. Represe opozice

Již od dob nástupu Huga Cháveze do úřadu prezidenta Venezuely není tajemstvím, že vždy tvrdě vystupoval proti svým protivníkům a politické opozici. Nicolás Maduro pokračuje v této rétorice a ještě naopak přitvrzuje. Venezuela se díky tomu v posledních letech spojuje s označením autoritářský režim či diktatura. Dle opozičních politiků je Madurovým jediným cílem pronásledovat všechny, kteří se vysloví proti vládě. Ať už v národním shromáždění, v politických stranách a nakonec i v celé společnosti (Bělka 2013). Rád bych tu zmínil dobře známý případ opozičního lídra Leopolda Lópeze, který hovoří za vše. López je absolvent sociologie na vysoké škole Kenyon College a Master of Public Policy z veřejné správy na Harvardu. Do politiky se dostává v roce 2000, kdy společně s Henriquem Radonskim a Juliem Borgesem založili politickou stranu Voluntad Popular (VP). Později stejného roku byl po volbách zvolen starostou části Chacao v Caracasu.

Během dočasného sesazení Cháveze z postu prezidenta v roce 2002, López pořádal protestní akce proti vládě Huga Cháveze. V roce 2008 se López snažil kandidovat na starostu Caracasu, ale jeho kandidatura byla pozastavena vládou na základě vykonstruovaného obvinění ze zneužití veřejných fondů (BBC News 2015). O rok později pak López zakládá stranu Voluntad Popular. Přesto, že jak López tak Capriles jsou opoziční představitelé, oba mají odlišné názory na to, jak dosáhnout změny ve Venezuele. Zatím co Capriles je lídrem strany MUD, čili umírněného opozičního křídla, o Lópezovi a sdružení opozičních stran můžeme říct, že je to to spíš „konfrontační křídlo“. Věří totiž, že díky protestům se může nakonec dojít ke změně vlády, tak jako tomu bylo 12. března 2014, kdy vedl velkou opoziční demonstraci v centru Caracasu, která skončila třemi mrtvými a zničením přední části úřadu generálního prokurátora (Robertson 2014). Toto přesvědčení ale López dostalo do vězení, ve kterém je dodnes. Hned 13. února minulého roku vydal státní prokurátor zatykač na Leopolda Lópeze na základě obvinění vlády prezidenta Madura z terorismu, vraždy a podněcování protivládních protestů po celé Venezuele (CNN News 2014). 18. března se pak během demonstrace v Caracasu López sám vydává zatčení Národní gardou. Jeho zadržení a následné věznění ve vojenské věznici Ramo Verde v Caracasu vyvolalo další vlnu silných protestů nejen v hlavním městě ale téměř všech velkých městech Venezuely. Nakonec byl López nedávno plnoprávně obviněn z odpovědnosti za násilné demonstrace, které začaly 12. února

2014 v Caracasu jejichž důsledkem zemřelo 43 lidí a další stovky byly zraněny fakta. Byl odsouzen na 13 let a 9 měsíců (Últimas Noticias 2015).

Zahraniční představitelé a nevládní organizace žádají propuštění Lópeze, především na základě boje za jeho osvobození, který aktivně vede jeho manželka Lilian Tintori. Zde přidávám vyjádření a postoje některých organizací. „Organizace Amnesty International vydala 19. února 2014 vyhlášení, ve kterém proklamuje, že „obvinění, které byly vzneseny vůči venezuelskému opozičnímu lídrovi Leopoldovi Lópezovi, zavánějí politicky motivovaným pokusem o umlčení nesouhlasu v zemi.“ Guadalupe Marengo, zástupce ředitele organizace amerického programu Amnesty International, vyzval venezuelské orgány, aby „buď předložili jednoznačné důkazy, které podpoří jejich obvinění vůči Lópezovi nebo ho okamžitě a bezpodmínečně propustili.“ Dodnes nebyly předloženy žádné přímé důkazy. Organizace Human Rights Watch tvrdí: „Venezuelská vláda otevřeně přijala taktiky autoritářského režimu, jako například věznění svých oponentů, umlčování médií a zastrašování občanské společnosti (Amnesty International 2014).

Tento silně zpolitizovaný soudní systém je velmi agresivní proti odpůrcům, disidentům, kritikům a demonstrantům, a byl tvořen na základě postupných a neúprosných „politických nájezdů“ proti soudcům, které opakovaně používal chávistický režim. (Carvajal, 2012: 361).

Lópezův případ není jediným. Podobnému obvinění čelí i bývalá členka Národního shromáždění za stranu MUD, která se stala trnem v oku vládě po jejím proslovu v OAS, v záležitosti nepokojů ve Venezuele v roce 2014 a proto byla protiústavně odvolána. Maria Molina Machado byla mezi vedoucími představiteli opozičních demonstrací proti Madurovi během venezuelských protestů v roce 2014. Venezuelský Kongres dne 18. března požádal o její trestní stíhání za své činy, včetně zrady za její účast na protivládních protestech a později dokonce za vraždu. Machado a další členové opozice vnímají toto obvinění jako falešné a jako jedno z těch, které bylo vytvořeno venezuelskou vládou, aby odvedla pozornost od ekonomických problémů a negativních průzkumů veřejného mínění o prezidentu Madurovi, jehož oblíbenost klesla na méně než 30 % (Vyas 2014).

1.3.5. Lidská práva

Porušování lidských práv venezuelskou vládou je velmi obsáhlé téma. Rád bych tuto problematiku rozdělil do několika kategorií, v jejichž kontextech k porušování základních lidských práv opravdu dochází. První z nich je a) absence nezávislosti soudního aparátu Venezuely. Jak jsem již uvedl, poté co Chávez prakticky ovládl Národní shromáždění v roce 2000, do nejvyšších postů státních orgánů dosadil své přívržence a právě jeden z orgánů byl i Nejvyšší soudní dvůr. Členové nejvyššího soudu otevřeně odmítli principy dělby moci, veřejně slíbili svůj závazek k prosazování politického programu vlády, a opakovaně rozhodli ve prospěch vlády, což ověřilo lhostejnost vlády k lidským právům (Human Rights Watch 2014).

Další kategorií je b) nesvoboda médií. Přestože článek č. 57 venezuelské ústavy z roku 1999 zaručuje svobodu projevu a zakazuje cenzuru všeho druhu, svoboda tisku ve Venezuele byla silně omezována již od dob prezidenta Huga Cháveze. Jeho administrativa zadržovala opozičně orientované zprávy a jejich autory, prosazovala a schválně přidávala libovolné požadavky na udělování licencí, a zamezovala soukromým médiím přístupu k veřejným informacím. Novináři byli a jsou běžně zastrášováni a pronásledováni vládními úředníky (Freedom House 2014). V roce 2010, Národní shromáždění vydalo telekomunikační zákon poskytující vládě pravomoc pozastavit nebo zrušit koncese soukromým produkcím, pokud nejsou "vhodné pro zájmy národa." Tento zákon byl později rozšířen i na webové stránky v případě, že se provider dopustí, vágně definovaného, trestného činu "podněcování" (Human Rights Watch 2014).

Důležitým bodem je c) zneužívání síly bezpečnostními složkami. V roce 2013 Maduro spustil svůj projekt „Plán vnitřního zabezpečení“, který spočívá ve zvýšení počtu vojenských sil participujících na udržování pořádku spolu s policií. Ovšem nechvalně známé brutální praktiky vojenských a polovojenských složek pouze přispívají k počtu mrtvých a jejich řádění má přímý dopad na chování společnosti. Jeden příklad za všechny z července 2013, kdy Guardia Nacional Bolivariana (GNB) zastřelila matku s dcerou a další dvě děti těžce zranila ve státě Falcon. Tato vražda a obrovský omyl ze strany GNB by pravděpodobně byl ututlán a smeten ze stolu nebýt obrovského zájmu médií. Právě díky tomu bylo zadrženo 10 příslušníků GNB, kteří byli později obžalováni za vraždu (Noticia al Día 2013). Také se objevuje

mnoho zpráv o nepřiměřeném násilí a užití střelných zbraní ze strany GNB při protivládních protestech z minulého roku, kdy se odehrály desítky takových případů s tím rozdílem, že se jednoduše ztratily v chaotických okamžicích tohoto období a nikomu se již spravedlnosti nedostane.

Jinou záležitostí, nepřímo spojenou s předchozím bodem jsou d) podmínky ve venezuelských věznicích. Venezuelské věznice patří mezi nejnásilnější v Latinské Americe. Slabá bezpečnost, nedostačující infrastruktura, přelidnění, nedostatečně a špatně vyškolené strážce, korupce, ozbrojené gangy kontrolují vězení. Stovky násilných úmrtí ve venezuelských věznicích každý rok. Například v lednu 2013, nejméně 56 vězňů a jeden člen Národní gardy byli zabiti při střetu mezi členy GNB a vězňů, v nichž se bezpečnostní síly za užití násilí snažili najít zbraně ve věznici Uribana ve státě Lara. Čtyřicet šest vězňů bylo hospitalizováno s vážnými zraněními (Human Rights Watch 2014).

A jako poslední bod jsou e) pracovní práva. I v dnešní době vládní represe vůči zaměstnancům státních institucí zůstávají velkým problémem. Za podporu opozice nebo za sebemenší nesouhlas s vládním rozhodnutím, zaměstnanci riskují nejen své místo ale i zatčení. V praxi, totiž hraje zásadní roli Národní volební rada (CNE), orgán veřejné správy, který porušuje mezinárodní standardy tím, že nedovolí státním zaměstnancům zvolit si svobodně své zástupce v odborových volbách. Což je přímé porušení práva.

2. Protesty a kolektivní násilí

Jak již bylo řečeno v úvodu, podstatou této práce je specifikovat venezuelské protivládní protesty a vysvětlit jejich intenzitu. Než se budu zabývat konkrétní problematikou protestů ve Venezuele, je zapotřebí zohlednit teoretický rámec protestů, demonstrací a z nich vycházejícího násilí. Kromě jiných autorů vychází tato práce především z prací Charlese Tillyho a jeho teorií politiky kolektivního násilí, které jsou ideálním teoretickým rámcem pro tuto problematiku. Následující část práce definuje vznik kolektivního násilí a obecně platné mechanismy a kauzální vazby, které podněcují společnost k mobilizaci. Na úvod této části je také zapotřebí uvést, jak Tilly definuje kolektivní násilí. Říká, že je to episodická sociální interakce, která bezprostředně způsobuje fyzické zranění na osobách a / nebo poškození na objektech („zranění“ nebo „poškození“ zahrnuje násilné zajetí osob nebo převzetí objektů navzdory odporu). Říká, že kolektivní násilí je výsledkem alespoň částečné koordinace mezi osobami, které vykonávají násilné akty (Tilly 1977: 213).

2.1. Mechanismy a procesy

Přesto, že každý protest je jedinečný v závislosti na podmínkách, jako je: místo, čas, kdo se jej účastní a za jakým cílem je uspořádán apod., se přesto mezi protesty dá najít malý počet mechanismů a procesů, které hrají roly prakticky v každém případě. Tilly vymezuje 3 základní mechanismy, které dále rozpracovává, a to:

- 1) *Mechanismy prostředí* pokládá za příčinu změny vztahů mezi sociálními okolnostmi a vnějším prostředím. Jako obecný příklad uvádí období sucha, které zničí zemědělskou úrodu, na níž závisí každodenní přežití guerillových partyzánů.
- 2) *Kognitivní mechanismy* působí prostřednictvím změn v individuálních a kolektivních představách. Příkladem uvádí členy nějaké bojující skupiny, kteří kolektivně dospějí k názoru, že zaměnili nepřítele s přítelem.
- 3) *Relační mechanismy*, na které klade důraz, mění vazby mezi sociálními jednotkami. V rámci této skupiny mechanismů pracuje především s tzv. *aktivací hranice*, jejíž základem je změna sociálních interakcí takovým způsobem, že se stále více a) organizují kolem jedné hranice mezi „my“ a

„oni“ a b) diferencují podle toho, zda probíhají uvnitř nebo přesahují přes hranice. Právě tento mechanismus je aktivován vždy v probíhající interakci. Jiným mechanismem spadajícím do této skupiny je *zprostředkování*. Tento mechanismus sám o sobě nezaručuje efektivnější koordinaci jednání mezi nejméně dvěma sociálními prvky, je totiž závislý na původních podmínkách a na dalších mechanismech. Zprostředkování obvykle podněcuje aktivaci hranice. V případě, že zprostředkování spojuje frakce na jednotlivých stranách hranice, dochází k silné polarizaci. V případě, že zprostředkovatelé naopak soutěží o kontrolu na téže straně hranice, dochází k vnitřní fragmentaci.

Dále Tilly zmiňuje procesy, které jsou kombinacemi a sekvencemi mechanismů, které mají podobné účinky za různých okolností. Jako jeden z nejdůležitějších procesů je právě *polarizace*. Polarizace představuje rozšiřování se politického a sociálního podtextu mezi soupeřícími póly v jistém sporu, čímž dochází k připojení se dříve neaktivních aktérů k jednomu nebo druhému pólu. Autor tvrdí, že polarizace přímo vede ke kolektivnímu násilí, protože vyzvedává zmiňovanou hranici mezi „my“ a „oni“, čímž v podstatě podemílá neutrální střed, zesiluje konflikt vedený přes hranici, zvedá cenu vítězství a prohry, násobí příležitosti vůdců iniciovat akci proti nepřítelům (Tilly 2003: 29-31).

2.2. Vztah mezi kolektivním násilím a formou vlády

Jednou z dalších podmínek, které definují formu, intenzitu, délku a výsledky je vládní prostředí daného státu, ve kterém protest probíhá. V rámci každého státu se lidé mezi sebou dostávají do interakcí. Lidé prezentující svoje vlastní požadavky, které vznášejí na jiné individuální jednotky nebo na skupiny lidí prezentující vládní či nevládní organizace nebo vládu samotnou.

V případě, že na sebe lidé vznášejí diskontinuální kolektivní veřejné požadavky, pak hovoříme o soupeřivé politice. Tilly vymezuje soupeřivou politiku jako oblast politiky, kde vlády – obecně řečeno jednotlivci nebo organizace, které ovládají koncentrované prostředky násilí – stávají stranami diskontinuálních veřejných kolektivních požadavků. Vláda se účastní soupeření jako strana nárokovácí, strana, na níž je vznášen nárok, či jako třetí nezúčastněná osoba (Tilly 2003: 29-31). Násilné

interakce často zahrnují snahu státních orgánů blokovat nebo potlačit aktivitu potenciálních nebo skutečných soupeřů (represe), to často způsobuje zvýšení kolektivního směru, sdružení prostředků a sjednocení zájmů (mobilizace), (Tilly 1977: 213).

Z praktického hlediska, některé vlády, především nedemokratické, užívají násilí a násilných prostředků k posílení vlastní moci. V případě, že je někde zaznamenáno kolektivní násilí ve vysoké míře, můžeme si být jisti, že v tomto konfliktu hraje svoji roli vláda, ať už jako útočník nebo cíl útoku, což nás přivádí k otázce legálního užití síly. Již dlouhou dobu je tato otázka problémem, se kterým se potýkají snad všechny politické systémy. Není vždy jasné, kdy se samostatné incidenty (kolektivní akce jako: demonstrace, protesty, nepokoje, atp.) stávají souvislým ohrožením státu a tedy vzorem napětí nebo nepokojů, na které musí stát reagovat. Je ale jasné, že tyto vzory představují vážný problém pro bezpečnostní složky, pokud jde o zachování veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku. Nepokoje a napětí mohou vést k celonárodnímu ohrožení, jehož poslední fáze je vyhlášení stavu nouze. Vymáhání práva násilnou cestou v takových situacích může mít dalekosáhlé důsledky. Zákonné, ne-svévolné a přesně cílené zásahy zaměřené na iniciátory a pachatele nepokojů a napětí může vést k opětovnému ovládnutí situace (ICRC 2011: 22).

2.2.1. Režimy a jejich reakce na kolektivní násilí

Transakce mezi vládními činiteli, členy politického zřízení, vyzyvateli a občany konstituují režim. Veřejná politika v rámci režimu spočívá mimo jiné ve vznášení požadavků, jež vůči sobě mají vládní činitelé, členové politického zřízení, vyzyvatelé a vnější politické entity. Soupeřivá politika v tomto kontextu sestává z podsouboru veřejné politiky, v němž mají požadavky kolektivní charakter a mohou se, je-li jim vyhověno, dotýkat zájmu těch, vůči nimž jsou vznášeny (Tilly 2003: 39). Politický režim jako takový můžeme chápat jako soubor norem, identický pro každý stát, na jehož základě se formuje charakter režimu. Tilly definuje charakter režimů na základě a) demokratičnosti a za b) schopnosti vládnout.

Demokratičnost zde chápeme jako míru, ve které příslušníci populace pod vládní jurisdikcí udržují široké a rovné vztahy s vládními činiteli, uplatňují kolektivní kontrolu vládních zaměstnanců a zdrojů a jsou chráněni před svévolným jednáním ze

strany vládních činitelů. Schopnost vládnout pak představuje míru, v níž vládní činitelé kontrolují zdroje, aktivity a populaci na ovládaném území. Její rozsah sahá od téměř neexistence této kontroly (nízká) až k téměř absolutní kontrole (vysoká).

Na základě těchto dvou kritérií vymezujeme 4 kategorie režimů s příklady, jedná se o 1) nedemokratické s vysokou schopností vládnout (Čína, Írán), 2) nedemokratické s nízkou schopností vládnout (Somálsko, Kongo), 3) demokratické s vysokou schopností vládnout (Německo, Japonsko) a 4) demokratické s nízkou schopností vládnout (Belgie, Jamajka).

V případě této práce nás bude zajímat především režim nedemokratický s vysokou schopností vládnout. Tilly k těmto režimům dodává, že poměr veškerého kolektivního násilí se úměrně zvyšuje se schopností vládnout, a to z několika důvodů:

- protože vlády s vyšší schopností vládnout monitorují větší část všech interakcí, v nichž se vznášejí požadavky, a potom zasahují (někdy s důsledky v podobě násilí) do těch interakcí, které jejich činitelé neschvalují;
- protože režimy s vyšší schopností vládnout obzvláště pečlivě monitorují ty politické interakce, na nichž se podílejí nevládní specialisté na násilí (guerillové organizace, teroristé, únosci, vymahači atp.)
- protože režimy s vyšší schopností vládnout zvyšují pro nevládní aktéry pravděpodobné náklady použití násilných prostředků k prosazení svých požadavků;
- protože vlády s vyšší schopností vládnout rozšiřují svůj podíl na všech existujících násilných prostředcích a útočí na nezávislé koncentrace takových prostředků;
- protože režimy s vyšší schopností vládnout vznášejí rozsáhlé požadavky na jiné a tyto požadavky podporují hrozbou poškození (Tilly 2003: 50).

Co se týče aspektu demokratičnosti, kolektivního násilí se zvyšující se tendencí demokratizace ubývá. K této tendenci dochází díky zvyšující se politické participaci, všeobecně dodržovaným a přístupným politickým právům, díky lepší připravenosti zasáhnout proti násilnostem a sporům, apod. Díky těmto aspektům jsou tlumeny procesy a mechanismy vyvolávající kolektivní násilí.

Vzhledem k první kapitole, kde jsou zmíněny příčiny protivládních protestů ve Venezuele a k předchozí klasifikaci režimů dle Tillyho, se bude tato práce zabývat především typem nedemokratických režimů s vysokou schopností vládnout. V rámci těchto režimů totiž dochází k neobyčejně široké oblasti aktů, v jejichž rámci jsou vznášeny požadavky a nároky a zároveň to jsou režimy, kde pro tolerované akty je vymezen jen úzký prostor a mnoho těch, které jsou technicky možné, zakazují. Represe a přísné monitorování jsou prostředky, kterými je soupeřivá politika utlačována, a tím pádem jsou její veškeré další možnosti ilegální. Dle Tillyho se dá u těchto režimů očekávat časté zastrašování a hrozby násilím ze strany vládních činitelů, častou angažovanost vládních činitelů v kolektivním násilí ale také zároveň velkou proměnlivost aktuální frekvence kolektivního násilí v závislosti na toleranci veřejného nesouhlasu vládou. Přestože o Venezuele jako nedemokratickém režimu můžeme jen spekulovat, výše zmíněné charakteristiky nedemokratických režimů s vysokou nebo vyšší schopností vládnout, situaci ve Venezuele přímo odpovídají.

2.2.2. Klasifikace režimu ve Venezuele

Pro analýzu demokracie a svobody tato práce čerpá především ze stávající práce organizace Freedom House, která je odborníky na demokracii ve světě považována za základní zdroj a za nepostradatelného průvodce procesem rozvoje demokracie. Organizace Freedom House každoročně vydává srovnávací analýzu míry svobody nejen v Latinské Americe na základě několika indikátorů:

Tabulka 1: Hodnocení Freedom House Index Latinskoamerických států, rok 2014.

	Volební proces (0/12)	Politický pluralismus a participace (0/16)	Funkčnost vlády (0/12)	Svoboda projevu a víry (0/16)	Asociační a organizační práva (0/12)	Právní stát (0/16)	Osobní autonomie a individuální práva (0/16)	Freedom house index (1 nejlepší / 7 nejhorší)
Argentina	11	14	6	14	11	11	13	2
Bolívie	11	11	7	14	9	6	9	3
Brazílie	11	14	8	15	10	10	13	2
Costa Rica	12	15	10	16	11	13	13	1
Dominikánská Republika	10	11	9	15	10	8	10	2,5
Ekvádor	7	11	6	13	7	6	10	3
Guatemala	9	10	5	12	6	6	8	3,5
Honduras	7	9	4	11	6	5	9	4
Chile	12	15	12	16	11	14	15	1
Kolumbie	10	11	7	12	5	7	10	3,5
Mexiko	9	12	7	13	8	6	10	3
Nikaragua	6	7	6	12	6	7	10	3,5
Panama	12	15	8	15	11	9	12	2
Paraguay	10	12	4	12	8	5	10	3
Peru	10	13	7	15	8	8	10	2,5
Salvador	12	14	9	15	8	9	10	2,5
Uruguay	12	16	12	16	12	15	15	1
Venezuela	5	7	2	8	4	4	8	5

Zdroj: data čerpána z Freedom House, Freedom World Report 2014

Tabulka 1. představuje souhrn hodnocení jednotlivých indikátorů v Latinskoamerických státech, na jejichž základě je generován Freedom House Index, z nichž je zřetelně vidět nejhorší hodnocení Venezuely. Indikátory „Volební proces“ až „Osobní autonomie a individuální práva“, jsou bodově hodnoceny: 0-12 (popřípadě 16), kde „0“ znamená negativní a „12“ naopak pozitivní hodnocení. V případě „Freedom House Index“ představuje: „1“ plně svobodný stát a hodnota „7“ nesvobodný stát. S hodnocením „5“ se Venezuela ještě řadí mezi státy se statutem „částečně svobodné“ ale v každém případě toto hodnocení již představuje vážné ohrožení demokracie. Organizace Freedom House vidí největší ohrožení demokracie v těchto aspektech:

- Na politickém poli jsou automaticky zvýhodňováni vládou podporovaní kandidáti a rozdíl mezi státními institucemi a vládoucí stranou PSUV prakticky neexistuje rozdíl.
- Lídři strany PSUV jsou dosazováni do funkcí na základě rozhodnutí prezidenta, ne na základě vnitřních voleb. Na druhé straně, opozice místo toho, aby se snažila o tvorbu pluralitní politiky díky svému zastoupení v Národním shromáždění, vyvolává spíše polarizaci a násilné konfrontace.
- Vláda hraje nejvyšší roli v ekonomice, a vytváří regulační omezení, která zvyšují prostor pro korupci, a to zejména prostřednictvím selektivního vyplácení vzácných amerických dolarů na základě kompletně zkresleného oficiálního směnného kurzu.
- Ačkoli ústava zaručuje svobodu tisku, média jsou zastrašována, často dochází k fyzickým útokům, a silné anti mediální rétorice ze strany vlády.
- Svoboda shromažďování je zaručena v ústavě. Nicméně, právo na protest stalo citlivým tématem především v posledních letech, kdy právní skupiny kritizovaly legislativní úpravy, které usnadňují demonstranty žalovat a přičítat jim závažné trestné činy, aniž by bylo vše řádně prošetřeno.
- Ačkoliv je venezuelská policie školena na zvládnutí protestů, polovojenská netrénovaná Národní garda a jiné ozbrojené para-militární skupiny (např. Tupamaros) figurovaly daleko častěji v konfrontacích s demonstranty v roce 2014.
- Vlastnická práva jsou ovlivněna vládou se sklonem k cenové regulaci, znárodnování a korupci. Obviňování z korupce, nízké investice, korupce a

zpolitizované přejímání postupů v rámci státních podniků jsou běžné (Freedom House 2014).

Výše zmíněný index svobody je podpořen i analýzami ekonomické a demokratické stránky dané země. Obecně, země Latinské Ameriky a Karibiku s lepší kvalitou demokracie bývají i ekonomicky svobodnější a naopak. Uruguay, Costa Rica a Chile jsou země, kde je kvalita demokracie vyšší než v ostatních latinskoamerických a karibských zemích a zároveň je v těchto zemích vyšší míra ekonomické svobody. Naopak na Kubě, Haiti a Venezuele kvalita demokracie je nízká (nebo neexistující) a jejich ekonomická svoboda chybí. Zbytek zemí leží mezi těmito dvěma extrémními případy.

Shrneme-li výše uvedené charakteristiky, můžeme konstatovat, že se Venezuela pohybuje na hranici s nesvobodou a nedemokratičností. V případě, že bychom se měli řídit tvrzením, že: „kvalita demokracie je dána tím, do jaké míry mohou občané uplatnit své právo na účast v procesech svobodných, spravedlivých, a častých voleb a na rozhodování ve veřejné politice, a tím, do jaké míry ti kdo rozhodují, jsou odpovědní a reagují na vůli lidu“ (Molina, Levine 2007: 6), opět se dostaneme ke spornému závěru, že Venezuela je pouze částečně nedemokratickým režimem, i když se zhoršující se tendencí v posledních letech. Vzhledem ke klasifikaci režimů dle Tillyho, bude v této práci Venezuela zařazena do kategorie „nedemokratických režimů s vysokou schopností vládnout“.

2.3. Studentský aktivismus

Ve venezuelské společnosti není nic neobvyklého, že téměř všichni studenti vysokých škol jsou organizováni do spolků a organizací na základě politické a ideologické diferenciaci. Právě tyto spolky a jejich aktivity jsou nedílnou součástí zárodku všech venezuelských protestních vln nejen v posledních letech ale i v devadesátých letech minulého století. To, že se studenti univerzit organizují do zájmových skupin nebo hnutí je obvyklé po celém světě, ovšem to, že studenti ve Venezuele vyvolávají původně klidné protivládní demonstrace, které gradují v krvavé konfrontace se státními pořádkovými jednotkami, až tak obvyklé v dnešní době není.

Obecně, sociální hnutí vznikají syntézou tří složek: trvalých kampaní proti autoritám, konkrétních forem jednání a sdružování (repertoáru) a veřejné sebe prezentace. V tomto pojetí je sebe prezentace sociálního hnutí na veřejnosti založena na jeho schopnosti mobilizovat jednotlivce (Tilly in Císař 2004: 28). Tato definice prakticky spojuje aktivismus s participací a sociální hnutí s určitou formou aktivismu, tzv. participační aktivismus. Ovšem studentská hnutí se od těch ostatních liší v několika aspektech, především v tom, že participující pochází ze stejné generace, mají většinou podobný sociální původ, jsou odpovědní akademickému systému své univerzity a vždy stojí za svým silným ideologickým podtextem. Obecným pravidlem také bývá, že univerzitní studenti těží z relativní autonomie univerzit a do jisté míry i akademické svobody, což jim dodává imunitu před státní represí. Mnoho autorů vychází z historického vnímání vysokoškolského vzdělávání a tento jev vysvětlují tím, že univerzitní studenti často pocházejí z vyšších vrstev společnosti a po absolvování univerzity budou zastávat důležité funkce.

Tyto zmíněné faktory umožňují studentům se rychle mobilizovat během období ohrožení. Vysoká úroveň mobilizace, konfrontace, nebo represe na akademické půdě mohou vést ke konfliktům i mimo kampus. Díky prestiži a respektu, který se univerzitním studentům dostává ve společnosti, může stačit na to, aby tato mobilizace mohla eskalovat v konflikt ve zbytku země, i když studenti mohou být koncentrováni pouze v lokalitách svých univerzit (Parsa 2004: 95). Studentský aktivismus je často charakterizován jako barometr společnosti, v zásadě je opoziční a téměř vždy má nacionalistické tendence. Prakticky všechny nacionalistické a nezávislostní boje v historii měly silnou základnu tvořenou studenty. V některých případech, se univerzitní obec podílela na formulování vize samostatného národa a kultury, zatímco v ostatních byli studenti klíčovými hráči hnutí. Velmi často to byli právě studenti, kteří získali vzdělání v zahraničí, kdo aktivně artikuloval vlastenecké cítění (Altbach in Lipset 1971: 132).

Studentská hnutí jsou silně opoziční ve státech charakteristických pro exkluzivní vládnutí a centralizaci státní moci, vysokou autoritativnost a represe, také ve státech s rostoucí sociální nerovností. Obecně, studenti neprezentují ekonomické nároky, s výjimkou ochrany zájmů pracovních tříd. Místo toho, studenti vyvíjejí větší zájem ve směru teoretických a ideologických otázek, zejména proto, že se snaží produkovat a reprodukovat své znalosti a nápady (Parsa 2000: 95). To často může znamenat, že

jsou méně odhodláni k boji, než kdyby bojovali o problém, který by přímo ovlivňoval jejich život. Studentská aktivistická hnutí obecně nejsou trvalá, souvisle existují jeden nebo dva akademické roky a zřídka vedou k trvalým organizacím nebo politickým stranám. Navíc, i když se studentská hnutí často snaží spojit s organizacemi, hnutími nebo politickými stranami mimo univerzitu, tyto konexe nejsou obvykle úspěšné, nebo když už existují, nemají dlouhodobý charakter (Altbach in Lipset 1966: 4). To se ovšem mění v závislosti na vyspělosti státu. Zejména v zemích třetího světa, studentský aktivismus se vztahuje ke klíčovým politickým otázkám ve společnosti a vede také k významným sociálním nepokojům, někdy dokonce přispívá k pádu režimu. Přestože v případě Venezuely tato hnutí jsou dostatečně silná na to, iniciovat protesty a rozpoutat mobilizaci společnosti, nejsou dostatečně silná na to, aby své započaté záměry dotáhli do konce.

Záleží na tom, jak se vůči studentskému aktivismu a případné mobilizaci zachová stát. Násilné represe studentského aktivismu jsou charakteristické především pro země třetího světa, kde jsou studentská hnutí vnímána jako přímé ohrožení politického systému. Represe mohou mít několik účinků, ale nejčastěji mohou demonstrace ukončit a potlačit hnutí, ale také mají potenciál pro zvýšení intenzity a militantnosti aktivistů.

2.3.1. Lídři studentských hnutí

Úspěch nebo neúspěch venezuelských studentských hnutí může být ovlivněn mnoha faktory. Výše byly zmíněny faktory jako represe státu, konexe mimo univerzitní půdu, vyspělost státu atp. V těchto hnutích hrají klíčovou roli jejich lídři, na jejichž hlavu padají veškerá rozhodnutí. Vedoucí kádry tvoří malou menšinu studentské populace. Je také pravda, že s výjimkou několika, celá hnutí jsou stále menšinou z celkového počtu studentů na univerzitách. Dle P. G. Altbacha existují 3 okruhy participace aktivistů a to vedoucí jádro hnutí, což je úzká minorita studentů a často mnohem radikálnější než ostatní. Dalším kruhem jsou aktivní stoupenci, kteří jsou dobře obeznámeni s principy hnutí. Třetím nejrozsáhlejším okruhem jsou aktivní sympatizanti, kteří podporují širší a dlouhodobé cíle hnutí, jejich přístup ke konkrétnímu hledisku je spíš vágní. Ve vedení nebo ve vůdcovství těchto hnutí se dá zpozorovat několik obecných charakteristik:

- Studentští aktivisté bývají většinou studenti sociálních a humanitních věd. A to nejen proto, že společenské vědy se zaměřují na studium společnosti a sociálních problémů, kde tyto otázky mohou vytvářet kritické pohledy u některých studentů.
- Aktivističtí lídři častěji pocházejí z bohatších rodin než většina ostatních univerzitních studentů. Tento faktor hraje daleko větší roli ve státech třetího světa, kde rozdíly mezi příjmy jsou obrovské.
- Lídři častěji pocházejí ze vzdělanějších rodin, kde oba rodiče získaly vyšší stupeň vzdělání. Takové rodiny bývají častěji více městské a kosmopolitní v jejich orientaci a zázemí než je standardní míra. Tento faktor je jeden z klíčových pro země třetího světa.
- Bylo také zaznamenáno, že vzory obecných postojů rodin aktivistů jsou liberálnější než v běžné populaci a že konfigurace postojů výchovy dětí a zázemí rodin aktivistů významně přispívá k jejich budoucímu angažování se v politice (Altbach in Keniston 1968: 8-9).

Jestliže se bavíme o aktivistických lídrech, je zapotřebí zmínit jejich motivace k těmto činům. Dle Altbacha, se mnoho sociologů shoduje na tom, že klíčovou a základní motivací hnutí studentských aktivistů je tzv. „generační vzpoura“ což je obrazně řečeno boj dětí proti rodičům. Jiní ovšem argumentují tím, že studenti mají sklon k anti-režimovým postojům vzhledem k povaze prostředí univerzity, kterou charakterizuje mladický idealismus apod. Nejpravděpodobnějším vysvětlením je ale tzv. „klíčová politická událost“, která má dopad na širokou společnost a tedy i na studenty. Vzhledem k tomu, že studenti jednou dokončí svoje studia, logicky mají obavy o svoji budoucnost, o ekonomické a politické prostředí, ve kterém budou muset žít a pracovat.

Studentský aktivismus často slouží jako společenský a politický barometr. Hnutí se zaměřují hlavně na potencionální sporné a kontraverzní body ve společnosti, občas i ještě předtím než tyto otázky dosáhnou sociální bodu varu. To je případ především autoritářských společností, kde není povolen svobodný politický projev, a také společností třetího světa, kde studenti patří mezi nejlépe organizované skupiny.

Organizace založené na univerzitní půdě mají často větší volnost, než by tomu bylo jinde ve společnosti, navíc studenti se častěji zajímají o sociální otázky. Obavy vyjádřené studentskými organizacemi se mohou později přelít i do zbytku společnosti (Altbach 1989: 9).

Tvrzení o reflexi politického dění studentskými hnutími prokazuje i následující tabulka, která shrnuje celkový počet protestních akcí a demonstrací za období 1989 až 1999:

Tabulka 2: Celkový počet protestů ve Venezuele v letech 1989 – 1999

Celkový počet protestů v letech 1989 - 1999	
Období:	Počet protestních akcí:
říjen 1989 - září 1990	675
říjen 1990 - září 1991	546
říjen 1991 - září 1992	873
říjen 1992 - září 1993	1047
říjen 1993 - září 1994	1096
říjen 1994 - září 1995	581
říjen 1995 - září 1996	534
říjen 1996 - září 1997	550
říjen 1997 - září 1998	385
říjen 1998 - září 1999	805
říjen 1999 - září 2000	1263
Celkem:	8355

Zdroj: PROVEA, Informes Anuales, 2014

Tabulka 2. ukazuje rostoucí trend protestů během deseti let a dva vysoké protestní růsty. První vrchol nastává mezi lety 1991 a 1994, kdy ve Venezuele probíhala politická krize, která vyústila v odvolání prezidenta Péreze a jeho nahrazení dočasnou vládou Ramónem J. Vélasquezem. Během těchto let byl zjištěn denní průměr protestů (bez stávek) 2,75. Druhý protestní vrchol přichází v letech 1999 až 2000, což odpovídá prvním dvěma rokům vlády Huga Cháveze. Chávezova vláda znamenala vznik nové elity a nového politického projektu pro Venezuelu, který nebyl všemi akceptován. Tehdejší průměr činil 2,83 protestů denně (Maya, Lopez 2005: 5-6).

2.4. Přerušená vyjednávání

Přerušená vyjednávání jsou důležitá, protože značná část násilí, které probíhá veřejně a kolektivně se ve skutečnosti objevuje v průběhu organizovaných sociálních procesů, které ve své podstatě násilné nejsou. To platí hlavně o kolektivním politickém boji. Už jen tím, jak se režimy staví k umožnění či neumožnění nenásilného kolektivního prosazování požadavků (ve formách jako: petice, stávky, demonstrace, pochody atd.) můžeme režim identifikovat jako demokratický či nedemokratický. V případě, že jedna z výše zmíněných forem vznášení požadavků je povolena, často se stává, že dojde k násilnostem. To může být zapříčiněno několika důvody:

- 1) Každý režim disponuje bezpečnostními a pořádkovými složkami (policie, vojsko, národní gardy atp.), jejichž hlavním úkolem je monitoring situace a případný zásah proti kolektivnímu vznášení požadavků. Tyto složky disponují prostředky kolektivního nátlaku, a v jejich nakládání s nimi je těmto složkám dána jistá volnost užití. Většinou to vypadá tak, že ti co vznášejí kolektivní požadavky, provokují bezpečnostní složky tím, že ničí veřejná prostranství, památky, zmocní se majetku atp. a činitelé pak zareagují silou. Přestože jsou tyto složky nasazeny pro udržování pořádku, většinou to jsou právě oni, kdo stojí za zraněními a úmrtími, ke kterým dochází při veřejném násilí.
- 2) V režimech, které řadíme mezi relativně demokratické, či na pomezí demokratičnosti se významná část kolektivního jednání nesoustřeďuje na specifické programy, ale hlavně na nároky spojené s identitou: na veřejné potvrzení toho, že skupina nebo základna voličů, které reprezentuje, je hodnotná, soudržná, početná a angažovaná (HSPA). K prezentaci HSPA se řadí pochody, demonstrace, masová shromáždění, obsazování továren nebo veřejných objektů, hladovky atp. Přijímané prostředky skupinou, mohou být v jisté době legální, ovšem všechny takové výpovědi v sobě obsahují implicitní hrozbu, že se energie spjatá s uznáním HSPA obrátí k rozvratné činnosti, implicitní nároky na uznání skupiny za reálného politického aktéra a implicitní devalvování jiných politických aktérů v téže oblasti sporu. Tyto

charakteristiky někdy podnítl protiakci ze strany soupeřů, objektů nároků nebo veřejných orgánů a výsledkem je veřejné násilí (Tilly 2003: 194).

Obecně se tedy dá říct, že přerušenými vyjednáváním nazýváme soubor různorodých střetů, které se liší v závislosti na režimu a vnitřních podmínkách každého státu. Každý akt je prakticky originálním, i když pojítkem je relativně vysoká míra organizace a kooperace těch, kteří poškozují. Z původně probíraných mechanismů, které se objevují v rámci kolektivního násilí, v případě přerušeného vyjednávání identifikujeme především polarizaci, zprostředkování a tzv. posun objektu, který můžeme charakterizovat jako změnu ve vztazích mezi nárokujícími stranami a objekty nároku.

2.4.1. Demontrace jako druh přerušeného vyjednávání

Demontrace jsou zvláštní skupinou přerušeného vyjednávání. Můžeme u nich sice najít jistou strukturu ale relativně nestálou a krátkodobou, tzn., že se za jistých podmínek vytváří, ale záhy se opět rozpadá.

Typickými rysy demonstrací jsou pochody, shromažďování a projevování společné vůle, což jsou rysy obecně nenásilné. Na druhé straně mají konvenční demonstrace svou formu a genealogii dost společného s vojenskými pochody a přehlídkami, aby v sobě nesly hrozbu síly. Obecnými charakteristikami demonstrací jsou:

- Záměrné shromáždění se na nějakém veřejném místě, nejlépe takovém, kde se spojuje viditelnost se symbolickým významem
- Projevování příslušnosti k nějaké politicky relevantní části obyvatelstva a podpory nějakému stanovisku hlasem, tištěným slovem nebo symbolickými předměty
- Sdělení kolektivního odhodlání prostřednictvím disciplinovaného jednání v jednom prostoru nebo postupu sledem prostorů (nejčastěji mezi náměstími, památníky, vládními paláci, úřady či jinými strategicky důležitými místy).

Demontrace předvádějí již zmiňované HSPA (hodnota, soudržnost, početnost a angažovanost) hlavně v souvislosti se dvěma druhy požadavků, a to při *existenčních požadavcích*, kdy jde o právo existence určitého politického aktéra (prosazují politické identity, oznamují vstup na scénu propojený soubor lidí, který je schopen

jednat jako celek a zaslouží si pozornost) a při *programových požadavcích*, kde tento politický aktér podporuje nějaký program, člověka, stanovisko atp. (tyto druhy požadavků jsou samozřejmě slučitelné).

Co se vývoje a historického hlediska týče, dle Tillyho se nikde na světě do 60. let 18. století neobjevila žádná demonstrace. Potom ale došlo k velkému nárůstu především v západní Evropě a Severní Americe, odkud se šířily dále do světa. V 50. letech 19. století už byly demonstrace stálými charakteristikami veřejného života ve většině relativně demokratických režimech (Tilly 2003: 198-199). Předpokladem demonstrací je minimální svoboda shromažďování, projevu a spolčování, když ale byly efektivní, hranice se většinou dále posunovaly, čímž je dán potenciál demonstrací k násilí: demonstrace se postupně staly způsobem, jak vtáhnout do veřejné politiky zakázané nebo rozvratnické otázky, požadavky, stížnosti a aktéry. Demonstrace se vzámaly s volebními kampaněmi, veřejnými shromážděními, lobbováním, masovými peticemi a vydáváním pamfletů jako prostředek k potlačení kontroverzních otázek a skupin do politické agendy. Na postupný vývoj demonstrací samozřejmě navazuje i vývoj postavení se k těmto otázkám ze strany státu nebo veřejných orgánů, které většinou tuto odpovědnost přenášely na policii. Ovšem demonstrace pod policejním dohledem obvykle přinášejí rozsáhlé násilí, protože demonstranti cítí ohrožení svého práva na shromažďování a projev (Tilly 2003: 201-202).

Z předchozí charakteristiky můžeme vyvodit, že demonstracím se daří především v relativně demokratických režimech, protože tam, kde jsou demonstrace zavedeny do veřejné politiky, zpravidla nedochází k velké míře násilí. V případě, že k násilí dochází, je chápáno jako vedlejší produkt neustále pokračujících nenásilných interakcí. Jiné vysvětlení násilných demonstrací je, že se vyskytují, jestliže veřejné orgány nařídily bezpečnostním složkám rozehnat již zorganizovanou demonstraci nebo v případě, že demonstranti opustili ohlášený scénář a snažili se proniknout na místa, odkud byli složkami separováni. Dalším případem, kdy může vypuknout násilí je, když ústřední akce demonstrace jako takové spočívá v zabírání, blokování nebo ničení majetku.

2.5. Specifika venezuelských protvládních vzpour

Venezuelské kolektivní akce se staly daleko více konfrontačními a násilnými než kdy v historii země. Frekvence protestů, uzavírání ulic barikádami a boje s policií, které by kohokoliv ze zahraničí překvapili, jsou ve Venezuele běžnými jevy. Konceptně vzato, populární protesty jsou chápány jako narušující akce konané skupinami nebo individuálními jedinci z různých sociálních skupin, kteří veřejně demonstrují svůj nesouhlas nebo odpor s řádem, institucemi, politikou, úřady, státními orgány nebo se sociálními a politickými podmínkami (Maya, Lopez 2005: 2).

Na druhé straně vláda kriminalizuje tyto protesty v několika oblastech: 1) nepřiměřené použití síly při zákrocích, 2) reformy zákonů omezující právo svobodného vyjádření, 3) hrozby obsažené v častých projevech prezident Chávez a později Madura, stejně jako prohlášení vysokých úředníků (Generální prokuratura, soudy atp.), v případě, že dochází k jakémukoli vyjádření nesouhlasu (Carvajal, 2014, 338).

Od 90. let se ve Venezuele pravidelně objevuje několik typů populárních protestů. Některé z nich mají násilnou formu více, některé méně. Stávky a pochody, které jsou nejvíce známé jako permanentní formy venezuelského demokratického repertoáru, jsou známy již z protestů z období vlády prezidenta Lusinchiho, tedy před Caracazem. Ale po roce 1989, přestože stávky zůstávají nejfrekventovanější formou protestu venezuelského repertoáru, pochody ztrácejí viditelnost a jsou nahrazeny tím, co média rády nazývají "nepokoje". Blokády silnic, které jsou další formou protestu, které se dostalo obliby především po Caracazu. Právě tyto uzávěry silnic a blokády bývají dle statistik jedny z nejnásilnějších forem v posledních letech (Maya, Lopez 2005: 9). V následujících částech jsou charakterizovány jednotlivé formy protestů, které jsou užívány v posledních letech, stejně tak i při protestech v roce 2014, ve Venezuele.

2.5.1. Stávka

Stávky neboli „*huelgas*“ či „*paros*“ ve španělštině, jsou formou protestu ve Venezuele poměrně vzácnou. Historicky se objevovala spíše v soukromém sektoru, hlavně v 80. letech a pak především po roce 1990, kdy právo dělníků na stávku bylo

zaneseno do pracovního zákona z roku 1990. Od roku 2002 se ale úprava zákonů stala překážkou pro pacifické demonstrace a protesty. Organický zákon o národní bezpečnosti, který byl přijat v prosinci 2002, ustanovuje tzv. „bezpečnostní zóny“, což jsou většinové plochy státu, kde neplatí právo na protest a stávkou (PROVEA 2014: 8). Ovšem i přes nařízení zákona došlo ve Venezuele v posledních patnácti letech k obrovskému vzestupu stávek. Podle tisku je na tento problémy potřeba nahlížet jako na „normální“ a běžný způsob protestu nejen mezi učiteli, lékaři, univerzitními profesory, zdravotními sestrami atp. Podobně řidiči veřejné dopravy se neváhají zastavit, jestliže mají stížnosti ohledně sazeb, cen náhradních dílů, bezpečnosti atd. (Maya, Lopez 2005: 12). Ti všichni vznášejí své požadavky ke státu.

2.5.2. Nepokoje

Nepokoje, ve Venezuele snad nejfrekventovanější slovo posledních let tzv. „*disturbios*“, jsou snad nepoužívanější a nejnebezpečnější formou protestů, které jsou často spojovány se studentskými mobilizacemi a také jsou spojovány s velkou mírou násilí. Tato forma protestů se začala intenzivně objevovat po incidentu z Méridy v březnu roku 1987, kdy jeden ze studentů Universidad de Los Andes (ULA) Luis Carballo, byl zabit místním prominentním právníkem. To vyvolalo rozsáhlé nepokoje nejen v Méridě ale i v ostatních městech. Vysoká intenzita nepokojů doprovázela také veškeré důležité politické a sociální dění ve Venezuele, počínaje Caracazem, pokračujíc vzpourami na jaře 2014 až do dnešního dne. Nepokoje se ve venezuelském prostředí definují jako kolektivní násilná a anarchická akce, často asociovaná se studentskými hnutími a také spojována spíše se sociálními skupinami, které stojí mimo formální ekonomiku nebo na okraji společnosti.

Nepokoje v posledních letech mají většinou podobné scénáře. Na samém počátku stojí studentská hnutí, která pořádají veřejný protest, v případě, že se jim v tom bezpečnostní složky snaží zabránit, většinou dojde k násilným střetům. V této chvíli se na scéně objevují zamaskovaní protestující tzv. „*encapuchados*“, kteří účelně používají kukly nebo jinak zakrývají obličej a jejich cílem je rozpoutávat rvačky s pořádkovými složkami, stavět barikády a uzavírat ulice. Již v 90. letech se tito „*encapuchados*“ stali radikálními hráči v pouliční politice. Nejčastěji používají zápalné lahve, kameny ale občas se objeví i střelné zbraně. Policie většinou v těchto chaotických okamžicích povolává Národní gardu, která proti protestujícím používá

obrněná vozidla, vodní děla, slzný plyn, útočí gumovými projektily a v chaotických situacích bylo též zaznamenáno užití střelných zbraní. Během nepokojů se užívá další, již zmiňovaná, forma protestů a tou je uzavírání ulic.

2.5.3. Uzavření silnic

Uzavírání silnic tzv. „*cierre de vias*“ za pomoci barikád je další způsob protestu, jak na sebe upozornit a demonstrovat sílu. Barikády většinou tvořeny z odpadků nebo hořících pneumatik („*gauchos*“) blokují provoz na strategických silnicích nebo dálnicích, tak aby došlo k co nejúčinnější paralyzaci dopravy. Tyto barikády ovládají již zmiňovaní „*encapuchados*“ v případě, že se barikády někdo snaží narušit nebo odstranit, okamžitě zaútočí a tyto střetnutí mají velmi často oběti na životech. V těch nejagresivnějších případech vůči ostatnímu obyvatelstvu zamaskovaní protestující okrádají a napadají projíždějící řidiče ať už osobních automobilů nebo veřejné dopravy, nebo vyžadují zaplacení jakéhosi „mýtného“ za průchod jimi ovládanou částí.

Jak se mnozí autoři shodují, uzavírání silnic společně se zabíráním (podrobněji část 2.5.5.) jsou sice ilegální, ale historicky, byly tyto formy protestu autoritami neoficiálně tolerovány. Uzavírání silnic bylo totiž užíváno organizacemi napojenými na hegemonické strany venezuelského politického systému, především v prvních dekádách demokratického režimu v zemědělském sektoru společnosti, který byl mobilizován politickou stranou AD. Každopádně v dnešní době tyto formy protestů pořádají ve většině případů studenti univerzit nebo jiná sociální hnutí a jsou přísně potlačována.

2.5.4. Pochody

Čtvrtou nejfrekventovanější formou populárních protestů jsou pochody neboli „*marchas*“. Tento typ protestů je většinou klidný, konvenční a vyznačuje se kolektivním pohybem a přeléváním z jednoho místa na jiné, podle předem stanoveného plánu pořadatelů. Formální požadavky, plány, čas, datum a místo bývají předem schváleny regionálními autoritami. Historicky byly tyto pochody nejčastěji realizovány svazy, odbory, politickými organizacemi a poslední době především studenty. I přes oficiální svolení těchto akcí záleží především na tom, kdo je organizátorem a jaké jsou opravdu cíle celého pochodu a na druhé straně také jak se

zachovají bezpečnostní složky, jelikož hranice mezi klidným a násilným pochodem může být velmi tenká. Častým společným rysem těchto pochodů jsou kostýmy, mini-divadla, slogany, distribuce letáků, plakátů, vlajek, zpěv písní atd., to jsou jen některé z aktivit, které dělají tento způsob protestu jeden z nejvíce nápadných a efektivních (Maya, Lopez 2005: 19).

2.5.5. Zabránění a okupace

„*La toma*“ a „*ocupación*“ jsou sice jedny z historických typů protestů, ale objevují se v posledních letech po velmi dlouhé době nepoužívání. Tyto odnože protestů nejsou příliš známy a popsány, ale v posledních dobách se jejich frekvence užití stále zvyšuje. Tyto záběry se samozřejmě diferencují podle toho, kdo je vede a proti komu jsou namířeny, nejčastějším cílem ale bývají budovy vzdělávacích institucí, ambasády nebo konzuláty, síť vládních budov atp. Tento způsob protestu, jak již bylo zmíněno, vychází z historického kontextu, kde tyto protesty byly jednoduše nazývány „invaze“ mezi rolníky, kteří se nedokázali mezi sebou a mezi sebou a vládou dohodnout o svém vlastnictví. V minulosti se zabírání a okupace vyskytovaly jen zřídka, ovšem od prvních měsíců Chávezovy vlády jsou tyto invaze stále více viditelné.

V následující tabulce je přehled celkového počtu protestů, násilných protestů, počet zadržených, zraněných a mrtvých následkem střetů při protestech během období 2004 - 2014, ze kterého vyplývá, že do roku 2009 sice ubylo protestních akcí, ale zvýšila jejich násilnost, která setrvává až do roku 2013, vzhledem k počtu zadržených a zraněných během protestů. Rok 2014 (měsíce únor až březen) je pak období, které předčí svoji intenzitou všechny předešlé roky. Nejčastější formou protestu, v jejímž důsledku došlo k nejvíce zraněným, zadrženým a mrtvým v roce 2014 byly uzavěry silnic barikádami.

Tabulka 3: Přehled a charakter protestních akcí (2004-2014)

Rok	Počet protestů celkem	Z nichž násilných	Počet zadržovaných	Počet zraněných	Počet mrtvých
2004	1255	218	93	/	4
2005	1534	117	81	49	0
2006	1383	103	277	113	1
2007	1576	55	611	536	0
2008	1763	83	498	265	1
2009	2893	71	676	538	5
2010	3315	46	575	368	0
2011	5338	62	399	273	3
2012	5483	61	269	295	1
2013	4410	/	355	316	13
2014*	3671	491	3127	854	43

*Data pouze za období únor – duben 2014

Zdroj: tabulka sestavena z ročních zpráv organizace PROVEA

Z tabulky 3. je také zřetelně znát, že násilnosti během protestů přicházejí a zase odcházejí ve vlnách. Obecně řečeno se vlny násilí objevují a pak zase odpadají v důsledku posunů v koordinaci a významnosti. Na tyto výkyvy mají velký vliv změny v nejistotě ohledně interakce přes zavedené hranice mezi „my“ a „oni“. Vlny násilí také mohou vzejít z faktu, že se prosazování požadavků spojí s občanskými událostmi, které samy o sobě nejsou násilné, např. svátky, volby, veřejné obřady, meetingy, vyhlášení nových zákonů apod. Jiným důvodem, může být závislost kolektivního násilí na fluktuaci zdrojů materiální a organizační podpory pro jeho účastníky (Tilly 2003: 221, 223).

Dle některých autorů, kteří se zabývají populárními protesty, platí, že institucionalizace se odkazuje na proces, kterým se praxe a organizace stávají dobře upevněnými a obecně známými, popřípadě všeobecně přijímanými. Aktéři rozvíjejí očekávání, orientaci a chování na základě předpokladu, že tato praxe nebo organizace bude převládat i v dohledné budoucnosti (Mainwaring 1995: 5). Huntington tvrdí, že „institucionalizace je proces, při kterém organizace a procedury získávají hodnoty a stabilitu“ (1968: 12). Studentská hnutí se se svými záměry snaží dostat směrem do politického centra, vedou a prezentují latentní odpor široké společnosti Venezuely. Podobně jako po Caracazu, které je v rámci populárních protestů vnímáno jako zlomový bod, i v tomto nedávném období kompletně chybí nebo nedostačuje institucionální rámec pro zprostředkování a zastoupení. V každém

případě, míra násilí, která je patrná v protestech z posledních let, je produktem konvergence řady faktorů, jako je: slabost institucí zprostředkování a zastoupení, institucí regulující denní život (např. bezpečnostní složky, soudy, atd.). Vztahy mezi řadou sociálních a politických aktérů byly vždy jistým způsobem konfliktní, jako výsledek vzájemné interakce. Tento institucionální rámec existoval a fungoval desetiletí i přes postupné zvyšování požadavků a tím i jejich řešení. Ale po Caracazu se tyto vztahy strmě zhoršily kvůli přerušení komunikace a vztahů mezi společností a státem (Maya, Lopez 2005: 29-30).

3. Protivládní protesty ve Venezuele 2014

Mechanismus polarizace společnosti, který byl popsán v teoretické části (2.1), přímo vede ke kolektivnímu násilí a identifikujeme ho ve venezuelských podmínkách. Chávezova i Madurova rétorika důsledně odmítá sjednocení země, čili hledání kolektivního konsensu. Pro Cházeze a nyní pro jeho následovníka, opozice sama o sobě, představuje protivlastenecký či protinárodní subjekt. Venezuelská vláda, svým totalitním pohledem nechápe opozici jako politického protivníka, nýbrž jako nepřítele, jehož úkolem je narušit Bolívarskou revoluci nebo zničit Venezuelu jako celek. Ve stejném smyslu jsou chápáni i studenti univerzit, kteří v únoru roku 2014 kolektivně vyšli do ulic protestovat a stali se oběťmi i příčinou nejnásilnějších protestů nedávné historie Venezuely.

3.1. Chronologie událostí od února do června 2014

Vzhledem k situaci ve Venezuele v posledních letech, která byla nastíněna v kapitole 1.3, bylo pouze otázkou času, kdy se zvedne vlna nevole k těmto podmínkám života. Čekalo se pouze na rozbušku, která by odstartovala nejkrvavější protesty v nedávné historii Venezuely, při kterých zemřelo 41 lidí, na 900 jich bylo zraněno, až 4000 zadrženo a další statisíce a miliony obyvatel byly přímo postiženi protestními akcemi.

Rok 2014 začal pro Venezuelu ve znamení násilí a to kvůli vraždě herečky a modelky Moniky Spear a jejího manžela dne 07. 01. 2014 na dálnici mezi městy Valencia a Puerto Cabello. Tento zločin měl obrovskou symbolickou hodnotu a ve společnosti generoval strach a zlost vůči vládě, která dlouhodobě neřeší problém kriminality. O necelý měsíc později (4. 2. 2014) uspořádali studenti Universidad de Los Andes (ULA Táchira) ve městě San Cristóbal poklidný protest kvůli pohlavnímu zneužití jedné ze studentek univerzity. Původně poklidný protest se ale během několika hodin změnil v pouliční bitku mezi studenty a příslušníky policie, která vyústila v několik zraněných a zadržení čtyř studentů. Na základě nepřiměřeného násilí prorektor Universidad de Los Andes, Alfonso Sánchez, podal oficiální stížnost na zasahující policii státu Táchira, kvůli porušení univerzitní autonomie a poničení univerzitního areálu.

Události v San Cristóbalu vyvolaly nevoli mezi studenty na celonárodní úrovni a tyto činy započaly zcela novou úroveň studentských protestů hned následující den a to ve městech San Cristóbal, Mérida a Maracaibo. Dne 06. 02. se pak sešlo několik desítek zamaskovaných studentů před domem guvernéra státu Táchira, kde provolávali různá hesla a ničili prostranství před jeho domem. Během tohoto „protestu“ bylo opět zadrženo několik studentů, kteří byli souzeni hned následující den. Zatčení studentů a jejich zadržování ve věznici nechvalně známou pro její vysokou úroveň nebezpečí ve městě Coro, stát Falcon, stimulovalo solidaritu tisíců studentů po celé Venezuele, kteří se pustili do demonstrací 09. 02., které ale byly rozehnány. Proto byly svolány další demonstrace na 12. 02., kdy se ve Venezuele slaví Den mládeže. Tento den byla organizací PROVEA zaregistrována vysoká mobilizace společnosti v celkem 16-ti státech Venezuely, kde se kolektivně požadovalo propuštění vězňů studentů. Je to také den, kdy byly zaregistrovány první oběti na životech ve spojitosti s demonstracemi v roce 2014 (o obětech viz kapitola 3.2.). Do druhého dne obsadili studenti důležité ulice ve všech velkých městech Venezuely (Caracas, Maracaibo, Valencia, San Cristóbal, Barquisimeto, Maracay, Mérida, Puerto Ordaz atd.). Jen během těchto dvou dnů bylo zadrženo 120 lidí, většinou studentů. Organizace také tvrdí, že jen v období od 04. 02. do 31. 03. se demonstrací zúčastnilo na 800 000 Venezuelanů v 16-ti státech země (PROVEA 2014: 15). Další rozbuškou protestů a násilností pak bylo zadržení opozičního lídra Leopolda Lópeze, který spolu s Marií Corina Machado a Antoniem Ledezmou, vedl demonstrace 12. a 13. února v Caracasu, během kterých došlo k několika úmrtím. Je to také poprvé co CONATEL⁶ přímo nařizuje stáhnout z vysílání kanál NTN 24, kvůli jejich údajné podpoře násilností ve Venezuele (El Universal 2014). Požadavky, které byly vznášeny vůči vládě, byly z počátku především politického rázu: propuštění politických vězňů, rezignace prezidenta Madura, konec vládní represe. S tím, jak se ale protesty šířily geograficky ale také společností, přidaly se i požadavky sociálního rázu, především v oblastech postiženými vysokým nedostatkem spotřebitelských výrobků a základních potravin, služeb, jako voda a elektřina.

⁶ CONATEL - Comisión Nacional de Telecomunicaciones de Venezuela (Národní telekomunikační komise Venezuely)

Následující tři měsíce byla Venezuela prakticky paralyzována. Na většině univerzit, jak veřejných tak soukromých byly pozastaveny veškeré aktivity, centra měst Caracas, Maracaibo, San Cristóbal, Valencia, Mérida, Maracay, Barquisimeto byly nedostupné kvůli silničním záatarasům a denním potyčkám mezi demonstranty a pořádkovými složkami. 2. března vzniká ve městě Mérida tzv. *La Junta Patriótica Estudiantil y Popular (JPEP)*, což je dočasná organizace, která soustřeďuje mladé lidi, vysokoškoláky, studenty středních škol, komunitní vůdce, členy občanských sdružení a zástupce různých politických stran, tedy široké spektrum společnosti, které tvoří jádro „národního odboje“. Junta sestavila oficiální dokument tzv. „*Méridský manifest*“, ve kterém jsou vysvětleny a zdůvodněny veškeré příčiny demonstrací, soupis požadavků vznášených na prezidenta Nicolase Madura, vládu a v neposlední řadě požadavek dialogu mezi Juntou a vládou Venezuely (Foro Libertad 2014). Vyjednávání s vládou nepřineslo žádné výsledky a situace zůstala prakticky neměnná i po apelu mezinárodních organizací jako OAS, OSN, UNASUR apod. na okamžité ukončení násilí a dodržování lidských práv. V podobném duchu dohadování a bezvýsledných bojů na ulicích probíhaly i další měsíce. Poté co se studentské protesty staly běžnými denními událostmi a pouliční střety mezi protestujícími a policií se zmírnily, mnoho Venezuelských měst čelilo vládní vojenské invazi, jejímž cílem byla „normalizace“ a obnovení běžného a plného fungování paralyzovaných měst. Jedním z nich byla i Mérida, kam stovky členů Národní gardy a armády dorazilo 24. dubna 2014 (El Universal 2014b). Okamžitě došlo k odstraňování barikád pod armádním ozbrojeným dohledem a obnovením dostupnosti všech částí města.

Již dlouhou dobu před těmito vojenskými invazemi do jednotlivých částí Venezuely se často hovořilo o kubánských vojenských jednotkách, které byly přizvány na pomoc Madurovu režimu (Delgado 2014). Přestože kubánské jednotky užívaly uniformy venezuelské armády, Venezuelané je i přesto dokázali bez větších problémů identifikovat. Tyto kubánské jednotky se pak často podílely na znovuoobnovování pořádku ve Venezuele. Po těchto událostech následoval ještě další měsíc, kdy probíhaly protestní akce, z počátku ještě násilné při kterých došlo k zraněním, ale postupně protesty přecházely v pacifické (manifestace, průvody, hladovky, atp.).

3.2. Oběti protivládních protestů ve Venezuele (únor – duben 2014)

Vzhledem k míře zkreslenosti informací o obětech protestů, které vydala venezuelská vláda, byl pro tuto práci vytvořen vlastní přehled na základě dostupných informací z venezuelských periodik a jejich novinářů, kteří jsou stále uznáváni mezinárodními organizacemi za věrohodná.

Tabulka 4: Přehled obětí protivládních demonstrací v období od února do dubna 2014

	Jméno	Místo	Okolnosti	Datum	Příčina	Podezřelí	Zdroj
1	Bassil Alejandro Da Costa (24). Student (UAH)	La Candelari a Caracas	Student, účastnil se první opoziční demonstrace vedené centrem Caracasu až ke Generální prokuratuře Venezuely	12.02.	Zastřelen	SEBIN	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/sucesos/familiar-de-estudiante-muerto-a-mi-primero-le-dieron.aspx
2	Juan Montoya (40). Člen osvobozenéckého hnutí CARAPAI CA	La Candelari a Caracas	Byl zabit v blízkosti Generální prokuratury stejnou zbraní jako Bassil da Costa, během první opoziční demonstrace.	12.02.	Zastřelen	SEBIN	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/investigacion/-a-juancho-montoya-lo-mataron-funcionarios.aspx
3	Robert Redman (31). Pilot, sportovec.	Chacao, Caracas	Taktéž se účastnil první opoziční demonstrace. Byl zastřelen v blízkosti Generální prokuratury.	12.02.	Zastřelen	Ozbrojení civilisté	http://www.eluniversal.com/sucesos/140213/jornada-de-protesta-dejo-tres-muertos
4	José Ernesto Méndez (17). Student	Carúpano, Sucre	Zemřel během autonehody ve chvíli, kdy se účastnil demonstrací.	17.02.	Barikáda, autonehoda	Ozbrojení civilisté	http://www.eluniversal.com/sucesos/140218/murio-adolescente-atropellado-en-carupano-durante-manifestacion

5	Génesis Carmona. (21). Bývalá Miss a studentka (UV)	Valencia, Carabobo	Zemřela na následky střelného zranění, když se účastnila demonstrace.	19.02.	Zastřelena	Nejasné okolnosti	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/sucesos/perfil-fotos---genesis-carmona-la-calle-fue-su-ult.aspx
6	Julio González (25) Asistent státního zástupce.	Valencia, Carabobo	Náraz do barikády, když řídil svůj automobil. Zemřel na následky autonehody	19.02.	Barikáda, autonehoda	Opoziční civilisté	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/investigacion/claves-y-fotos---detalles-de-18-victimas-de-las-pr.aspx
7	Asdrúbal José Rodríguez (26). Dělník	Av. Boyaca, Caracas	Nejasné okolnosti	19.02.	Zastřelen	PNB	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/politica/now-era-robamotos-dicen-familiares-de-asdrubal-rodr.aspx Ministerio Publico.
8	Julio Eduardo González Pinto (25). Asistent státního zástupce	Av. Cuatricentaria, Valencia, Carabobo	Snažil se vyhnout barikádě a protestujícím, když havaroval.	19.02.	Barikáda, autonehoda	Opoziční civilisté	http://www.eluniversal.com/nacional-y-politica/140309/muertes-en-la-calle
9	Arturo Alexis Martínez (59) Bratr radního (PSUV)	Barquisimeto, Edo Lara	Zemřel na následky střelného zranění poté, co se snažil odstraňovat barikády	20.02.	Zastřelen	Opoziční civilisté	http://www.laprensalarara.com.ve/2014/02/20/asesinan-hermano-del-diputado-francisco-martinez/
10	Delia Elena Lobo (37). Matka	Mérida	Střena nastraženým drátem když projížděla na motocyklu oblastí s barikádami	21.02.	Barikáda, Zraněna ostnatým drátem	Opoziční civilisté.	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/politica/gobernador-ramirez-confirma-un-muerto-en-merida.aspx

11	Elvis Duran de La Rosa (29). Motorkář	Av. Rómulo Gallegos, Caracas	Sřat drátem nataženým během odpoledních nepokojů přes Av. Rómulo Gallegos v Caracasu	21.02.	Barikáda, Sřat drátem	Opoziční civilisté	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/sucesos/fallece-motorizado-colocada-en-barricada.aspx
12	Geraldine Moreno. (23). Studentka (UAM)	Naguanagua, Carabobo	Byla zraněna při pozorování nepokojů	Zraněna 19.02. a zemřela 21.02.	Zastřelena	GNB	http://www.el-carabobeno.com/portada/articulo/76178/falleci-geraldine-moreno-joven-herida-por-la-gnb
13	José Alejandro Márquez (43) Inženýr	Caracas, La Candelaria	Marquez opouřtěl své bydliřtě, aby se účastnil demonstrace, když ho důstojník GNB zastavil a vyžádal si jeho mobilní telefon. Protože odmítl, byl napaden několika příslušníky GNB, kteří mu způsobili smrtelná zranění	Zraněn 19.02. a zemřel 22.02.	Zásah Národní gardy, zemřel na následky napadení	GNB	http://www.eluniversal.com/sucesos/140223/fallecio-jose-alejandro-marquez-tras-varios-dias-en-coma
14	Jimmy Vargas (34).	San Cristóbal, Táchira.	Vypadl z balkónu v mezipatře domu potom, co byl zasažen plechovkou se slzným plynem, když se snažili s ostatními protestujícími skrýt před GNB	24.02.	Jiné okolnosti	GNB	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/sucesos/primero-fallecido-entachira-al-recibir-perdigon-en.aspx
15	Wilmer Carballo Amaya (34). Obchodník	Cagua, Aragua	Sřřelen projíždějícími ozbrojenci na motorkách, když se účastnil demonstrace ve městě Cagua	24.02.	Zastřelen	Ozbrojení civilisté	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/politica/mp-investiga-muerte-de-dos-hombres-en-protestas-en.aspx

16	Antonio José Valbuena (32)	Maracaibo, Zulia	Byl zastřelen, když se spolu s ostatními snažil o odstraňování barikád	24.02.	Zastřelen	Nejasné okolnosti	http://noticiaaldia.com/2014/02/era-padre-de-cinco-pequenos-ninos-motorizado-asesinado-por-encapuchados-cerca-de-galerias/
17	Joan Quintero (33)	El Limón, Aragua	Zemřel za nejasných okolností při rabování v supermarketu „Super Líder“ ve městě Maracay	24.02.	Zastřelen	Nejasné okolnosti	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/sucesos/asesinan-a-hombre-a-las-afueras-de-hipermercado-en.aspx
18	Eduardo Anzola (29)	Av. Michelena, Valencia, Carabobo	Zemřel po nárazu do barikád na motorce	26.02.	Barikáda, nehoda	Opoziční civilisté	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/sucesos/fallecio-un-motorizado-al-chocar-con-barricada-en.aspx
19	Giovanni José Pantoja (29). Příslušník Národní gardy	El Trigal, Valencia, Carabobo	Člen GNB, zastřelen při odstraňování barikád	28.02.	Zastřelen	Opoziční civilisté	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/sucesos/el-cicpc-busca-arma-incriminada-en-crimen-del-sarg.aspx
20	Deivis José Durán (31). Moto-taxikář	Autopista Francisco Fajardo, Caracas	Zabil se při moto-nehodě, když vrazil do překážky na silnici nastraženou protestujícími	03.03.	Barikáda, Nehoda na motocyklu	Opoziční civilisté	http://www.eluniversal.com/sucesos/140305/murio-motorizado-en-altamira-al-tropezar-con-hueco-de-alcantarillado
21	Luis Gutierrez Camargo (26). Motorkář	Rubio, Tachira	Nehoda, naboural do barikád v oblasti Rubio	05.03.	Barikáda, autonehoda	Opoziční civilisté	http://www.eluniversal.com/nacional-y-politica/protestas-en-venezuela/140310/fallecidos-durante-las-manifestaciones

22	Acner Isaac López (25) Příslušník Národní gardy (GNB)	Los Ruices, Caracas	Zastřelen při šarvátkce mezi GNB, obyvateli Los Ruices a „motorizados“, při odstraňování barikád	06.03.	Zastřelen	Opoziční civilisté	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/politica/mp-investiga-muerte-de-efectivo-de-la-gnb-y-un-mot.aspx
23	José Gregorio Amaris (24). Mototaxikář	Los Ruices, Caracas	Střelen při stejné šarvátkce jako Acner López (konflikt mezi GNB, mototaxikáři a obyvateli Los Ruices)	06.03.	Zastřelen	Nejasné okolnosti	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/politica/mp-investiga-muerte-de-efectivo-de-la-gnb-y-un-mot.aspx
24	Glidis Chacón Benítez Příslušnice SEBIN	Autopista Prados del Este, Caracas	Při neoprávněném zatýkání mladého demonstranta se agenti SEBIN neidentifikovali místní policií v Chacao, která zahájila palbu. Benítez byla postřelena do krku	07.03.	Zastřelena	PNB	http://www.eluniversal.com/sucesos/140309/detective-del-sebin-murio-en-procedimiento-irregular
25	Giselle Rubilar (47). Občanka Chile	Av. Los Próceres, Mérida	Zastřelena v Méridě, při snaze odstraňovat barikády na Av. Los Próceres.	08.03.	Zastřelena	Nejasné okolnosti	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/politica/fallece-chilena-tras-recibir-disparosal-intentar-q.aspx
26	Daniel Tinoco Carrillo (24). Student UNET	Av Carabobo, San Cristóbal, Tachira	Zastřelen ozbrojenými civilisty na motocyklech, při průchodu zabarikádovanými křižovatkami.	10.03.	Zastřelen	Ozbrojení civilisté	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/sucesos/asesinado-en-tachira-a-estudiante-de-la-unet-dura.aspx
27	Jesús Enrique Acosta (23). Student UC	La Isbelica, Valencia, Carabobo	Zastřelen v La Isbelica, Valencia, Carabobo před svým domem. Zastřelen policistou v civilu, střelícím po protestujících.	12.03.	Zastřelen	CICPC	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/sucesos/asesinado-universitario-durante-protesta-en-la-.aspx

28	Ramso Ernesto Bracho Bravo. (36). Příslušník Národní gardy (GNB)	Naguanagua, Carabobo	Kapitán GNB. Zastřelen při potyčce v Naguanagua, Valencia, když se snažil o odstraňování barikád.	12.03.	Zastřelen	Opoziční civilisté.	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/politica/unmilitar-muerto-y-tres-heridos-durante-protestas.aspx
29	Guillermo Alfonso Sánchez (42). Otec, sportovní trenér	La Isabelica, Valencia, Carabobo	Sportovní trenér. Při cestě domů byl napaden ozbrojenými civilisty na motocyklech, před kterými se snažil utéct, ale dopadli ho, zbili a nakonec zastřelili v La Isabelica	12.03.	Zastřelen	Ozbrojení civilisté	http://www.eluniversal.com/nacional-y-politica/protestas-en-venezuela/140313/senalan-a-colectivos-armados-de-asesinar-a-guillermo-sanchez-en-valenc
30	José Gillén Araque Příslušník Národní gardy (GNB)	Maracay, Aragua	Kapitán Guardia Nacional střelen do hlavy, když se snažil rozehnat demonstraci	17.03.	Zastřelen	Opoziční civilisté	http://www.eluniversal.com/nacional-y-politica/protestas-en-venezuela/140317/padrino-lopez-anuncio-asesinato-de-capitan-de-la-guardia-nacional
31	Francisco Rosendo (31)	Montalbán, Caracas	Městský zaměstnanec v Montalbán, Caracas, zastřelen při odstraňování barikád	17.03.	Zastřelen	Nejasné okolnosti	http://www.eluniversal.com/nacional-y-politica/protestas-en-venezuela/140329/fallecidos-durante-las-manifestaciones
32	Jhon Castillo Příslušník Národní gardy (GNB)	Areál UNEFA, San Cristóbal, Táchira	Zastřelen během zásahu proti protestujícím u UNEFA (Universidad Nacional Experimental de la Fuerza Armada Nacional Bolivariana) v San Cristóbalu	19.03.	Zastřelen	Opoziční civilisté	http://www.eluniversal.com/nacional-y-politica/protestas-en-venezuela/140319/rodriguez-torres-informa-sobre-fallecimiento-de-gn-en-tachira

33	Wilfredo Rey (31) Řidič hromadné dopravy	San Cristóbal, Táchira	Řidič autobusu, byl zastřelen během konfrontace mezi protestujícími a ozbrojenými civilisty v západní části San Cristóbalu	21.03.	Zastřelen	Ozbrojení civilisté	http://www.notitarde.com/Pais/A-34-ascienden-fallecidos-por-protestas-desde-el-12F-2127977/2014/03/22/316651
34	Argenis Hernández (26)	Municipio San Diego, Carabobo	Byl zabit ozbrojeným civilistou na motocyklu, který spustil palbu na demonstranty	22.03.	Zastřelen	Ozbrojení civilisté	http://www.eluniversal.com/nacional-y-politica/protestas-en-venezuela/140329/fallecidos-durante-las-manifestaciones
35	Juan Orlando Labrador (40) Zaměstnanec telekomunikační společnosti	Av Cardenal Quintero, Mérida	Zabit v Méridě při přestřelce mezi ozbrojenými protestujícími a ozbrojenými civilisty na motocyklech	22.03.	Zastřelen	Ozbrojení civilisté	http://www.notitarde.com/Pais/A-34-ascienden-fallecidos-por-protestas-desde-el-12F-2127977/2014/03/22/316651
36	Adriana Urquiola (28) Tlumočnice znakového jazyka v televizní stanici Venevisión	Los Altos Mirandinos, Caracas	Těhotná žena byla omylem zastřelena poté, co vystoupila z autobusu, který nemohl projet kvůli barikádám v zóně, kde právě probíhaly demonstrace. Dle opozice (Capriles) neměla žena nic společného s demonstranty.	23.03.	Zastřelena	Ozbrojení civilisté	http://www.lapatilla.com/site/2014/03/23/asesinana-mujer-embarazada-durante-protestas-en-los-nuevos-teques/

37	Miguel Antonio Parra Příslušník Národní gardy (GNB)	Av Las Américas, Mérida	Člen Guardia Nacional, zastřelen v Méridě poté co se strhla potyčka mezi GNB, motorizados a demonstranty, když se snažil odstranit barikády.	24.03.	Zastřelen	Ozbrojení civilisté	http://www.el-nacional.com/regiones/GNB-cinco-heridos-merida-protestas-0-378562197.html
38	Franklin Alberto Romero Moncada (44) Podnikatel	San Cristóbal (Oeste), Táchira	Zemřel na následky elektrického zásahu, když se s ostatními snažil rozebrat plot, kterým chtěli upevnit barikády	29.03.	Zasažen elektrickým proudem	Jiné okolnosti	http://www.eluniversal.com/nacional-y-politica/protestas-en-venezuela/140329/rodriguez-involucra-a-concejal-de-tachira-en-muerte-de-franklin-romero
39	Roberto Luis Annese (30) Student	Urb. El Naranjal, Maracaibo	Zemřel na následky exploze výbušniny, kterou se snažil použít na pořádkové síly během protestů v Maracaibu	29.03.	Jiné okolnosti. Chybná manipulace s výbušninami	Nejasné okolnosti	http://noticiaaldia.com/2014/03/confirman-que-muerte-de-roberto-annese-fue-por-la-explosion-de-un-mortero/
40	José Daza (24) Příslušník Policia Nacional Bolivariana (PNB)	Universidad Politécnica Territorial Andrés Bello Blanco (UPTAEB), Lara	Zastřelen při zásahu proti demonstrantům na Universidad Politécnica Territorial Andrés Bello Blanco	10.04.	Zastřelen	Nejasné okolnosti	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/sucesos/muerte-pnb-en-lara-defendiendo-a-manifestantes-de-g.aspx
41	Mariana Ceballos Belisario (32)	Av. Andrés Bello, Valencia, Carabobo	Byla sražena automobilem řízeným úředníkem Ministerstva zemědělství, který úmyslně najel v plné rychlosti do barikád, které Belisario bránila spolu s ostatními	11.04. zemřela po čtyřech týdnech na JIP	Barikáda, autonehod	Jiné okolnosti	http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/sucesos/muerte-mariana-ceballos-arrollada-en-protesta-en-valencia.aspx

Zdroj: Tabulka sestavena na základě informací zjištěných vlastním šetřením

3.2.1. Analýza obětí

Obecně vzato, jedním z nejzřetelněji čitelných mechanismů ve venezuelské společnosti je politická *polarizace*, která se přímo přenesla do „pouliční politiky“ tedy protestních akcí a veřejných akcí. Identifikujeme zde 2 klíčové tábory, a to opoziční a pro-vládní (především podporující stranu PSUV a další krajně levicové strany). Rozprostření a sílu podpory jednomu či druhému táboru můžeme vidět ve volebních výsledcích, kde stále převládá podpora vládní strany. Jednoduše řečeno, Venezuelané jsou zvyklí žít jeden vedle druhého bez větších problémů, ovšem v případě, že se dojde na politickou diskuzi, z tolerovaných sousedů se rázem stávají nepřátelé. A přesně tento mechanismus *aktivace hranice*, identifikujeme i v protestech, kde proti sobě sice stojí Venezuelané, ale rozdělení na „my“ a „oni“.

Hodnotíme-li přínos Cháveze k této situaci, nikdy se nechoval jako prezident všech, spíše jako bojovník a vůdce jednoho venezuelského sektoru společnosti, proti druhému. Chávez dokonce mnohdy otevřeně nabádal armádní složky k užití zbraní proti venezuelskému sektoru, který označoval za „oligarchický“ nebo „buržoazii“ (Carvaljo 2012, 245-246).

Kromě oficiálních bezpečnostních složek Venezuely (v tabulce 4. označeny zelenou barvou) jako Guardia Nacional Bolivariana (GNB), Policía Nacional Bolivariana (PNB), Fuerza Armada Nacional Bolivariana (FANB), Servicio Bolivariano de Inteligencia Nacional (SEBIN), Cuerpo de Investigaciones Científicas, Penales y Criminalísticas (CICPC), byly též zaznamenány aktivity již zmiňovaných „Tupamaros“, na jejichž hlavy padá mnoho obětí, krádeží a dalších zločinů. Příkladem jejich činů je známý případ z Méridy, kde 12. února útočili na residenční část města známou pro své opoziční obyvatele (El Comercio 2014). V přehledu obětí, jsou Tupamaros spolu s dalšími nevládními ozbrojenými skupinami, řazeni do sekce „*ozbrojení civilisté*“ a označeni červenou barvou. Z výše zmíněného přehledu obětí tedy vyplývá, že nejvíce obětí mají na svědomí „*opoziční civilisté*“, označení žlutou barvou, celkem 13 obětí. Do této skupiny zahrnujeme široké spektrum protestujících, od studentů po ekonomicky aktivní střední třídu. Ze 13 obětí byla v sedmi případech označena jako příčina úmrtí silniční barikáda, která převážně zapříčinila autonehody. Další skupina odpovědná za druhý největší počet obětí (celkem 10) jsou „*ozbrojení civilisté*“, do které, jak již bylo řečeno, řadíme

radikální levicové skupiny a další neoficiální ozbrojené organizace. Třetí skupinou zodpovědnou za 8 obětí jsou venezuelské bezpečnostní složky a stejný počet obětí připadá i na skupinu „*nejasné okolnosti*“, což jsou případy, které dodnes nebyly dořešeny. V rámci specifického výzkumu a kontaktu s venezuelskými novináři ale bylo zjištěno, že minimálně ve 3 případech, figurovali příslušníci bezpečnostních složek. Poslední skupinou jsou „*jiné okolnosti*“, kam byly zařazeny oběti, které si svoji smrt zapříčinili sami nebo s protesty neměli nic společného.

Co se týče geografické diference v závislosti na obětech, nejvíce obětí bylo zaznamenáno v hlavním městě Caracasu, celkem 12 mrtvých. Dále 11 obětí ve Valencii (stát Carabobo), 6 v San Cristóbalu (stát Táchira), 4 v Méridě (stát Mérida), 2 v Maracaibu (stát Zulia), 2 v Barquisimetu (stát Lara) a 1 oběť ve městě Carúpano (stát Sucre).

3.3. Datový soubor

Pro tuto práci bylo nutné vytvořit datový soubor založený na vlastních zjištěních vzhledem ke zkreslenosti či absenci oficiálních informací. Datový soubor obsahuje soupis všech venezuelských okresů (ze španělštiny: *municipios*), které jsou charakterizovány těmito hlavními proměnnými: počet obyvatel, politická strana u moci, procentuální zisk strany MUD a strany PSUV v parlamentních volbách v roce 2013, podíl chudých domácností (informace k roku 2011), přítomnost univerzity a zda v daném okrese proběhly protesty, v případě že ano, byl dohledán jejich počet a následky, především počet mrtvých.

Datový soubor je tedy tvořen celkem 333 okresy s výše zmíněnými charakteristikami. Hlavním cílem tohoto souboru ale bylo dohledat okresy, kde protesty v období od února do května 2014 proběhly. Byly proto vybírány zprávy s použitím několika klíčových slov, která se obvykle objevují ve spojitosti s protestními událostmi: stávková, protest, demonstrace, násilnost, barikáda, blokáda, bojkot, shromáždění, střet, pochod, průvod, konfrontace, manifestace, útok apod. Tyto zprávy byly čerpány především z národních periodik *Últimas Noticias* a *El Universal*, s jejichž informacemi dodnes pracují mezinárodní organizace jako např. Organizace Amerických Států (OAS) a jsou považovány v rámci mezí za věrohodné.

Dále také byla použita data z Instituto Nacional de Estadística (INE), o procentuálním poměru chudých domácností v jednotlivých okresech a také data z Centro Nacional Electoral (CNE) o volebních výsledcích a hlasování. Je třeba dodat, že v analýze není zohledňována přítomnost státních vojenských univerzit, jako je např. UNEFA⁷, u kterých je prokázáno, že její studenti se ze zásady nezúčastňují protivládních protestů.

3.3.1. Analýza datového souboru

Abychom mohli potvrdit, či vyvrátit hypotézy stanovené v úvodu této práce, pro analýzu protestů byla vybrána metoda logistické regrese. Obecně můžeme říci, že regresní metody patří ve společenských vědách k nejčastěji využívaným pro analýzu dat nejrůznějšího charakteru. Binominální logistická regrese (často nazývána pouze logistické regrese), nám pak předpovídá pravděpodobnost pozorovaného jevu spadající do jedné ze dvou kategorií v dichotomické závislé proměnné na základě charakteristik, tedy jedné či více nezávislých proměnných, které mohou být buď kontinuální, nebo kategorické.

V naší analýze představují závislou proměnnou „protesty“, které v případě, že v daném okrese proběhly, závislá proměnná nabývá hodnoty „1“, v případě, že neproběhly, nabývá hodnoty „0“. Nezávislými proměnnými, tedy predikujícími proměnnými, jsou pak v prvním případě taktéž dichotomicky charakterizované politické strany u moci, kdy opoziční strana (nejčastěji strana MUD) nabývá hodnoty „1“ a naopak provládní strana (nejčastěji strana PSUV) nabývá hodnoty „0“. Další nezávislou proměnnou je procentuální vyjádření zisku počtu hlasů politické strany MUD v regionálních volbách v roce 2013, podobně jako další nezávisle proměnná což je procentuální vyjádření zisku počtu hlasů politické strany PSUV v témže roce. Čtvrtou nezávisle proměnnou je procentuální vyjádření podílu chudých domácností ve Venezuele v roce 2011. A jako poslední nezávisle proměnnou je přítomnost univerzity, ať už státní, či soukromé v daném okrese. Proměnná v tomto případě nabývá hodnoty „1“ je-li univerzita přítomna a naopak hodnoty „0“ v opačném případě. Veškeré charakteristiky a informace tvořící nezávisle proměnné, které byly následně dosazeny do analýzy, byly čerpány z datového souboru, který byl speciálně

⁷ La Universidad Nacional Experimental Politécnica de la Fuerza Armada Nacional: je univerzitní instituce venezuelské armády - Fuerza Armada Nacional Bolivariana (FANB) – která formuje jak vojenské tak civilní profesionály se zaměřením na obranu státu.

vytvořen pro tuto diplomovou práci. Více o datovém souboru v kapitole 3.3. Logistická regrese pak byla zpracována za pomoci programu IBM SPSS Statistics 20:

Tabulka 5: Výsledek analýzy logistické regrese programu IBM SPSS 20 po dosažení nezávislých proměnných: **Model I:** Politická strana u moci (1-MUD, 0-PSUV), Podíl chudých domácností r. 2011 a Přítomnost univerzity (1-přítomna, 0-nepřítomna), **Model II:** Zisk strany MUD r. 2013, **Model III:** Zisk strany PSUV r.2013.

	Nezávisle proměnné:	B	Sig.	Exp(B)
Model I.	Politická strana u moci	0,459	0,283	1,582
	Podíl chudých domácností r. 2011	-0,058	0,004	0,943
	Přítomnost univerzity	3,525	0,000	33,951
	konstanta	-0,965	0,110	0,381
Model II.	Zisk strany MUD r. 2013	0,067	0,000	1,069
	konstanta	-3,923	0,000	0,02
Model III.	Zisk strany PSUV r. 2013	-0,038	0,003	0,963
	konstanta	0,168	0,766	1,183

Zdroj: vlastní analýza dat v programu SPSS 20.

Do regrese tedy vstupuje celkem 333 případů. Z klasifikační tabulky se dozvídáme, že do kategorie závislé proměnné nabývající hodnoty „0“, bylo správně zařazeno 96,3 % případů, do kategorie nabývající hodnoty „1“ pak 64,5 % případů a celkově bylo správně zařazeno 90,4 % případů, což představuje velkou diskriminační sílu modelu.

Hodnota R^2 (koeficient determinace) Nagelkerka má hodnotu 0,538, jehož stonásobek má interpretovatelnost jako procento variability v závislé proměnné, vysvětlované uvažovanými nezávislými proměnnými. Podle tohoto údaje v našem případě vyvozujeme, že model vysvětluje 53,8 % „variability“ v závislé proměnné.

Pro tuto práci jsou nejdůležitější následující koeficienty:

- Koeficient „B“, neboli logit (log odds), interpretujeme jako změnu logitu spojenou s jednotkovou změnou hodnoty nezávislé proměnné, za předpokladu, že hodnoty ostatních nezávislých proměnných se nezmění.

- Koeficient „ $Exp(B)$ “, neboli exponenciace koeficientu „ B “ představuje násobek, o který se změní šance, jestliže hodnota nezávislé proměnné se změní o jednotku a hodnoty ostatních nezávislých proměnných se nezmění.
- Dalším důležitým koeficientem je „ Sig “ který představuje hladinu dosažené statistické významnosti proměnných (tzv. p-hodnota).

3.4. Interpretace výsledků logistické regrese

Vzhledem k autokorelaci mezi nezávisle proměnnými politická strana u moci, zisk strany MUD 2013 a zisk strany PSUV 2013, bylo zapotřebí analýzu logistickou regresí rozdělit do několika nezávislých modelů, kde zisky stran byly do regrese vnášeny zvlášť. Tabulka 5. představuje výsledky vygenerované programem IBM SPSS 20, který zpracoval metodou logistické regrese vztah uvedených nezávislých proměnných k závislé proměnné, kterou jsou „protesty“. Tyto tabulky představují zjednodušení výpočtu změn u hodnot závislé proměnné v důsledku změn hodnot nezávislých proměnných. Standardní způsob interpretace koeficientu „ B “ v logistické regresí, je užití konverze tohoto koeficientu na poměr šancí za použití odpovídající hodnoty $Exp(B)$.

Nejdříve se podíváme na kategorické proměnné, což jsou v případě této analýzy proměnné „politická strana u moci“ a „přítomnost univerzity“: Jak nám naznačuje analýza (viz. Tabulka 5), statistická významnost proměnné „politická strana u moci“ není výrazná, a dosáhla nejnižší hodnoty $p = 0,283$. Hodnota koeficientu B je 0,459. Exponenciace koeficientu v terminologii šancí představuje hodnotu $Exp(0,459) = 1,582$. Z čehož vyplývá, že šance vypuknutí protestu v okresech v čele s opoziční stranou (MUD), je přibližně 1,6 krát vyšší než v okresech v jejichž čele stojí vládní strana (PSUV).

Naopak nejvyšší statistické významnosti dosáhla nezávislá proměnná „přítomnost univerzity“, s hodnotou $p = 0,000$, což znamená, že proměnná má významný vliv na predikci, či vysvětlení závislé proměnné. Koeficient B pro „přítomnost univerzity“ je kladný a dosahuje hodnoty 3,525. Což znamená, že proměnná „přítomnost univerzity“ je spojena s růstem logitu převahy růstu předpokladu vypuknutí protestu. Hodnota $Exp(3,525) = 33,951$ představuje velmi

silnou převahu poměru šance vypuknutí protestu pro „přítomnost univerzity“, za předpokladu, že hodnoty ostatních nezávisle proměnných se nezmění. Šance názoru, že protest vypukne spíše v okresech s přítomností univerzity je téměř 34 krát větší než v okresech bez přítomnosti univerzity.

U kontinuálních nezávislých proměnných dosáhla nejvyšší statistické významnosti proměnná „podíl chudých domácností r. 2011“, o hodnotě $p = 0,004$. Jestliže se hodnota této proměnné změní o jednotku a zároveň hodnoty ostatních nezávislých proměnných zůstanou beze změny, pak se logit změní o hodnotu koeficientu tj. o $-0,058$ (koeficient B). Násobek, o který se změní šance převahy špatného, jestliže hodnota u „podílu chudých domácností r. 2011“ změní o jednotku a hodnoty ostatních nezávislých proměnných se nezmění je $\text{Exp}(-0,058) = 0,943$. To znamená, že sníží-li se podíl chudoby o 1 % a zároveň hodnoty ostatních proměnných zůstanou beze změny, zvýší se tím předpoklad vypuknutí protestu 0,943 krát.

Druhou kontinuální nezávislou proměnnou je „zisk strany MUD 2013“, která dosahuje velmi vysoké statistické významnosti $p = 0,000$. V tomto případě koeficient B dosahuje kladné hodnoty $0,067$. Exponenciováný koeficient B pak má hodnotu $\text{Exp}(0,067) = 1,069$. Tento výsledek můžeme interpretovat tak, že v případě že se zisk strany MUD zvýší o 1 % a zároveň hodnoty ostatních proměnných zůstanou beze změny, pak se pravděpodobnost vypuknutí protestů zvyšuje 1,069 krát.

Poslední, taktéž statisticky velmi významnou kontinuální nezávislou proměnnou je „zisk strany PSUV r. 2013“, která dosáhla hodnoty $p = 0,003$. Koeficient B této nezávislé proměnné je negativní $-0,038$. Exponenciováný koeficient B dosahuje výsledku $\text{Exp}(-0,038) = 0,963$. Hodnoty této nezávislé proměnné vysvětlujeme tak, že sníží-li se zisk strany PSUV o 1 % a zároveň hodnoty ostatních proměnných zůstanou beze změny, pravděpodobnost vypuknutí protestu se zvýší 0,963 krát.

Logistická regrese tedy nám ukazuje předpoklad, že pravděpodobnost výskytu protestů se zvyšuje primárně v okresech, na jejichž území se nachází univerzitní obec. Vypuknutí protestu se dá s vyšší pravděpodobností očekávat taktéž v okresech s vyšší podporou opoziční strany MUD a zároveň v okresech, s nižším podílem chudého obyvatelstva. Tímto faktem se zabývá následující část 3.3.2.

3.4.1. Vliv chudoby na intenzitu protestů

Jak již bylo uvedeno v teoretické části práce, běžným faktem, figurujícím ve výzkumech sociálních protestů je, že nejčastějšími původci protivládních protestů jsou nejméně zvýhodňované třídy, na které nejintenzivněji dopadají veškerá vládní rozhodnutí, jsou to většinou chudí, nezaměstnaní a lidé pohybující se na okraji lidské společnosti, čili nejnižší společenské třídy. Tato práce pojednává s faktem, že na rozdíl od tohoto obecně nastíněného předpokladu je realita ve Venezuele zcela opačná. Spolu s Hugem Chávezem přišel i jeho populistický plán Bolívarské revoluce, který krom jiného zaručuje přerozdělování bohatství chudým a potřebným, velkorysé sociální programy namířené především na nejchudší vrstvy, ze kterých sám Chávez pocházel, rozsáhlé sociální reformy a naopak opovržení se středními a vyššími třídami, které obviňuje z korupce a vykořisťování společnosti.

Tato rétorika ve Venezuele setrvává dodnes díky prezidentu Madurovi, pokračujícímu v tzv. Bolívarské revoluci a straně PSUV, která tuto rétoriku nejen přijala do svého politického programu jako jeden ze svých principů, ale dala si za cíl ji dále prohlubovat. „Výstavba Bolívarského socialismu, vyžaduje prohloubení strukturálních a strategických změn. Musíme vybudovat alternativní model k modelu akumulace kapitálu, generování chudoby a sociálnímu vyloučení. Hugo Chávez toto prohloubení definoval jako Bolívarský socialismus, kdy jsou základní rysy a principy socialismu aplikovány na historický a kulturní podklad dnešní Venezuely“ (PSUV 2015).

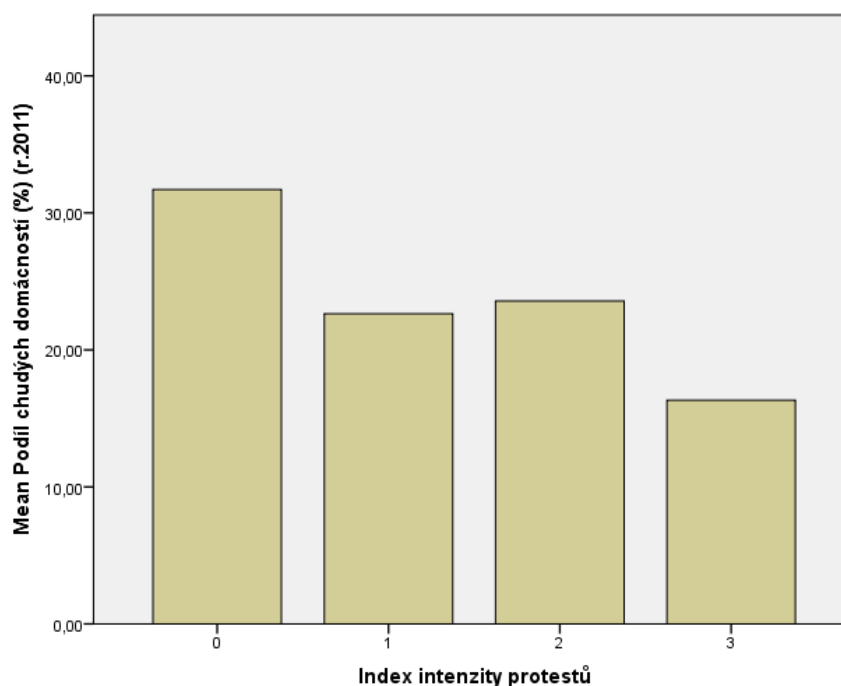
Velká část venezuelské společnosti, především tedy spodní a nižší společenské vrstvy, tento program stále přijímají a dodnes většina voličů vládní strany PSUV pochází právě z těchto společenských sfér, na základě čehož můžeme dojít k obecnému tvrzení, že spodní a nižší společenské vrstvy nebudou původci protivládních protestů a vzhledem k tomu, že se nezapojují do těchto protestů, nebudou mít ani vliv na stimulaci intenzity protivládních protestů.

Pro ověření této hypotézy využijeme datového souboru, který byl popsán v části 3.3. V rámci sběru dat pro sestavení datového souboru byl také brán ohled, vzhledem k dostupnosti informací, na četnost jednotlivých protestních akcí. Byl tedy vytvořen soupis jednotlivých dat, během kterých docházelo k protivládním protestům. Na základě počtu těchto dat v jednotlivých okresech venezuelských států, byl vypočítán

jednoduchý index intenzity protestů v intervalu [0, 3], kde stupeň „0“ představuje okres bez zaznamenaných protestů, „1“ alespoň jeden protest (≤ 1), „2“ představuje rozmezí dvou až devíti protestů (2-9) a stupeň „3“ deset a více protestů (≥ 10). Pouze informativně dodávám, že z 333 sledovaných okresů 11 dosáhlo intenzity „3“, 24 intenzity „2“, 26 intenzity „1“ a ve 272 případech protest neproběhl, tedy intenzita „0“.

Druhá proměnná, která byla využita pro tuto analýzu je „Podíl chudých domácností (%)“ aktuální k roku 2011. Problematika chudoby ve Venezuele je podrobněji zpracována v části 1.3.1.

Graf 1: Poměr podílu chudých domácností a indexu intenzity protestů

Zdroj: Vlastní analýza dat zpracovaná v programu SPSS 2.0.

Graf 2, je výstupem zpracování dosažených dat do statistického programu SPSS 20., z něhož je zřetelně znát, že s klesajícím procentem chudoby roste intenzita protestů, jinak řečeno, čím chudší vrstvy, tím je četnost protestů nižší, což nám potvrzuje výše zmíněné tvrzení. Naopak tato analýza poukazuje na to, že střední a vyšší společenské vrstvy, tedy nejčastěji voliči venezuelské opozice, nejen protestují ale i stimulují intenzitu protestů. Zde se tedy ukazuje, že hypotéza vycházející z předpokladu, že protesty propukají v okresech či oblastech, kde převládá sociální

nespokojenost na základě nízkých životních podmínek, charakterizovaných procentuálním vyjádřením chudoby, se nepotvrdila.

3.5. Opoziční studentská hnutí ve Venezuele

Spolu s mnohými změnami, které inicioval Chávez po svém příchodu do funkce v roce 1999, přichází i takzvaná „Chávezova doktrína“, což je jeho jednoduchá identifikace, kdo je kdo ve Venezuele a nepřipouští žádné pochybnosti: zjednodušeně řečeno „ti, kdo podporují režim, jsou identifikováni jako revolucionáři a vlastenci, ti kdo kritizují či protestují, jsou označováni za fašisty“ (Carvajal, 2012: 346). Ovšem podíváme-li se na reálnou situaci ve Venezuele, zjistíme, že fašistické chování připomíná spíš jednání vlády, která akceptuje existenci a působení paramilitárních a para-policejních skupin. Tyto skupiny, označovány v literatuře jako „*fasci di combattimento*“,⁸ ve venezuelských podmínkách identifikujeme jako ozbrojené frakce a skupiny radikálního chávismu. Tyto skupiny podnikají útoky proti všem, kteří dávají najevo, ať veřejně či soukromě, svoji nevoli vůči režimu, od soukromých osob přes studenty po opoziční politické lídry. V médiích se velmi často objevují informace o dalších útocích ze strany těchto radikálních paramilitárních skupin, důkazem toho je například již zmiňovaný útok hnutí los Tupamaros na obytnou čtvrť v části Méridy, v níž žije střední a vyšší třída obyvatel, nebo příklad z Universidad Central de Venezuela (UCV) ve městě Maracay, kam vtrhli členové hnutí Tupamaros a fyzicky napadli studenty i zaměstnance univerzity, na základě jejich plánovaných protestů za zvýšení mezd a bezpečnosti (Guillén 2014). Útoky na sídlo televize Globovisión v Caracasu, zastrašování a vyhrožování opozičním lídrům, útoky na voliče opozice, to vše patří do repertoáru tzv. „colectivos“, jako jsou los Tupamaros, La Piedrita, Simón Bolívar y Alexis Vive atd. Postoj vlády k těmto paramilitárním skupinám je velmi otevřený a asi nejlépe ho vystihuje tvrzení ministryně lidové moci pro vězeňskou službu María Iris Varela Rángel, která řekla, že tyto „colectivos“ jsou pilířem obrany vlasti (El País 2014).

Abychom pochopili chování opozičních studentských hnutí ve venezuelském prostředí a mohli tak ověřit stanovené hypotézy této práce, které tvrdí, že studentská

⁸ Fasci di combattimento: v překladu „bojové svazky“, založeny v roce 1919 v Itálii Benitem Musollinim. Byly to bojové skupiny vázány blízkými svazky (ideologii)- jejich podstata pochází z funkce tzv. Liktorů, což byli ochránci a sluhové starořímských imperiálních úředníků. V roce 1921 se organizace Fasci di combattimento změnila na fašistickou stranu – Partido Nazionale Fascista.

opoziční hnutí kooperující s politickými stranami opozice se aktivně zúčastňují protivládních nepokojů a jsou intenzivnější, bylo zapotřebí analyzovat tato studentská hnutí na základě jejich přímých výpovědí. Pro tuto práci se podařilo získat přibližně 10 výpovědí studentů, kteří jsou a byli členy studentských opozičních hnutí v období od února do dubna roku 2014. Těchto 10 studentů pochází shodně z několika opozičních studentských hnutí ze šesti univerzit v různých venezuelských městech: Universidad Central de Venezuela (UCV)- Caracas, Universidad Católica Andrés Bello (UCAB)- Caracas, Universidad de Los Andes (ULA)- Mérida, Universidad Nacional Experimental del Táchira (UNET)- San Cristóbal, Universidad de Carabobo (UC)- Valencia, Naguanagua a Universidad Rafael Urdaneta (URU)- Maracaibo.

Na základě rozhovoru s těmito studenty, bylo možné identifikovat několik obecných faktů, které charakterizují chování a fungování univerzitních opozičních hnutí ve Venezuele:

- opoziční studentská hnutí, se kterými byl veden rozhovor, byla založena pod záminkou pomoci studentům v obhajování jejich studijních práv a nároků, zprostředkování komunikace mezi studenty a vedením univerzit, posilování vazeb mezi univerzitou a mimouniverzitní společností a v neposlední řadě participace na rozhodování v univerzitních záležitostech.
- Jak se ukázalo, jednotlivá opoziční hnutí mezi sebou komunikují a spolupracují na celostátní úrovni. V tomto kontextu také často dochází ke koordinaci a plánování protestních akcí nebo jiného kolektivního jednání.
- Každé z dotazovaných studentských hnutí se hlásí k politickému směru, v jehož rámci se snaží formulovat svoje aktivity. Nejčastějším směrem je sociální demokracie. Ovšem pouze v polovině případů se prokázalo, že studentská hnutí přímo kooperují s opozičními politickými stranami. V kladném případě, jejich kooperace spočívá ve vyznávání stejných hodnot a idejí, případná účast studentů na veřejných politických happeninzích a demonstracích pořádanými právě těmito politickými stranami.

- Členové sedmi z deseti dotazovaných hnutí se aktivně zúčastňovali protivládních demonstrací v roce 2014, ovšem shodně reagují, že participace jejich členů byla zcela dobrovolná, nikoliv řízená jejich lídry, či univerzitou samotnou.
- Navazující otázka byla směřována na zjištění, proč byly zvoleny protesty a ne jiné formy pacifického vznášení požadavků na změnu. Více než polovina z dotazovaných hnutí sdělila, že protest je tou poslední formou vznášení požadavků, která jim zbyla. Shodně tvrdí, že po letech psaní petic a urgování úřadů, politických lídrů, mezinárodních organizací apod. nedosáhli absolutně ničeho, naopak se situace v zemi pouze zhoršila.
- Korupce, ekonomická krize, kriminalita, vládní represe, porušování lidských práv a svobod jsou nejčastějšími důvody, které mobilizují studenty a posouvají je k protestování proti venezuelské vládě, kterou shledávají viníkem této situace.
- Většina dotazovaných studentů taktéž shodně tvrdí, že neexistuje oficiální rozhodnutí lídrů studentského hnutí podněcující jejich členy jít a účastnit se pouličních bojů a násilných činů proti pořádkovým jednotkám, ovšem na druhé straně přiznávají, že jednotliví členové jejich hnutí participovali v pouličních bojích a protestech sami za sebe.

Na základě datového souboru, který byl pro tuto práci sestaven, vyplívá, že z 62 okresů, ve kterých byl zaznamenán protest, byla ve 40 okresech přítomna univerzita. Celkem 11 okresů bylo hodnoceno v rámci indexu intenzity protestů stupněm „3“ (představující více než 10 protestů), ve všech takto hodnocených okresech, je přítomna univerzita. V případě, že vezmeme v potaz oběti protestů, ze 41 mrtvých bylo celkem 7 studentů a právě 6 z těchto sedmi studentů pochází z výše zmíněných univerzitních okresů tedy Caracas, Mérida, San Cristóbal, Maracaibo a Valencia.

Vzhledem k dosaženým informacím a analýzám této práce, nemůžeme potvrdit hypotézu, že studentská opoziční hnutí kooperující s politickými stranami opozice se aktivně zúčastňují protivládních nepokojů a jsou intenzivnější. Prakticky vzato, studentská opoziční hnutí jako taková, nehrají roli v organizování či podněcování

protivládních násilných nepokojů v roce 2014. Není pochyb o tom, že tato hnutí spolu s univerzitou pomáhají formovat názory a postoje svých studentů ale není možné tato hnutí obviňovat z iniciace násilí nebo z jeho stupňování.

Analýza této diplomové práce ale potvrdila první ze stanovených hypotéz: protesty a nepokoje propukají především v oblastech s přítomností univerzity. Obecně, je velmi komplikované předpokládat či odhadovat vypuknutí a intenzitu sociálního protestu, ovšem v případě studentského aktivismu, vycházíme z několika charakteristik, které nám tento úkol usnadňují. Nejen venezuelské univerzity chápeme jako komunity, které jsou téměř ve všech zemích světa autonomnější a liberálnější než okolní společnost. I přes značná omezení svobody slova a tisku v zemi, univerzitní obec vyvíjí snahy být sjednocovatelem politicko-aktivistických postojů. Důležitou roli hraje to, že ať už státní či soukromé univerzity se nacházejí nejčastěji ve velkých městech, kde je mnohem snazší mobilizovat nejen studenty ale i společnost mimo univerzitní obce a efektivněji tak reagovat na aktuální dění v zemi. Tento geografický aspekt, bývá v analýzách často opomínán.

Akademické prostředí je velmi komplexní. Je založeno na tradičních přístupech k vysokoškolskému vzdělávání, ke vzorům administrace, k akademické práci a výzkumu, ke konkrétním lokalitám a kulturám akademických institucí. Tyto faktory mají hluboký dopad na povahu a orientaci studenta v otázce politického aktivismu. Nejdůležitější síla je však samotná podstata vysokoškolského vzdělání. Akademické instituce, a vše, co akademickou obec formuje, nabádají k posuzování společnosti a pochopení reality. Proto je logické, že univerzitní studenti využívají své nově nabitě znalosti a snaží se je převést do praxe.

Tyto charakteristiky přesně popisují povahu venezuelského studentského aktivismu. Každodenní kontakt s následky ekonomické a politické krize ve Venezuele, studenty silně frustruje a považují za povinnost sobě vlastní, přispět ke změně situace. Na základě dlouhodobě vznášených a zároveň dlouhodobě nevyslyšených požadavků společnosti vůči vládě, tato povinnost univerzitních studentů v posledních letech nabývá podoby protestů a demonstrací proti vládě. Vzhledem k tomu, že státní aparát nahlíží na studenty a opozici jako na protistátní a protirevoluční živel, jeho odpověď je v zásadě represivní. Frustrace se v tomto

případě tedy jeví jako zdroj mobilizace studentů a jejich stupňující se agrese vůči venezuelské vládě, jež vyústila v události roku 2014.

3.6. Mechanismy generující protivládní protesty

Vycházíme-li z teoretického rámce této práce, pak především její třetí část nám odhalila procesy, které se objevují před nebo během vypuknutí protestu. Základním mechanismem, který se nám podařilo identifikovat ve venezuelských podmínkách je především *aktivace hranice*, jeho základem je změna sociálních interakcí takovým způsobem, že se společnost organizuje kolem jedné hranice mezi „my“ a „oni.“ Tento problém jsme identifikovali především v části 3.4, v charakteristice vládní rétoriky, tedy rozdělení společnosti na ty, kteří podporují režim a ty, kteří podporují opozici. V probíhající interakci tato hranice prakticky vždy dominuje.

Dalším mechanismem charakterizovaným v teoretické části práce a následně identifikovaným ve třetí části je mechanismus *zprostředkování*. Tento mechanismus obecně spojuje minimálně dva sociální sektory nebo místa příměji, než existovaly doposud. Ve Venezuele ho tedy identifikujeme v rozdělení společnosti do dvou bloků, které ale nejsou jednotné. Stejně jako vládní blok seskupuje široké spektrum společnosti od chudé vrstvy po ozbrojené para-militární skupiny, tak opoziční blok představuje škálu ideologií a sociálních vrstev. Tento mechanismus je přímo spojen s dalším mechanismem a to je *polarizace*. Polarizace prakticky znamená rozšiřování ať už politického či sociálního prostoru mezi soupeřícími stranami sporu a přitahování dříve neangažovaných nebo nestranných aktérů k jednomu či druhému pólu. I tento mechanismus identifikujeme ve Venezuele. Rozsáhlá mobilizace, která je jedním z atributů polarizace, se rozšířila z venezuelských univerzit i mimo prostory univerzitních obcí a došlo k mobilizaci široké společnosti, především střední a vyšší třídy, čímž prakticky došlo k eliminaci neutrálního středu. Všechny zde zmíněné mechanismy řadíme mezi takzvané *relační mechanismy*, které především mění vazby mezi sociálními jednotkami a obecně přispívají ke kolektivnímu násilí.

Vzhledem k typu režimů, tak jak byly charakterizovány v teoretické části, konstatujeme, že demokratické režimy s sebou přináší méně kolektivního násilí než ty nedemokratické. Na základě analýzy ve třetí části se potvrdila správnost zařazení venezuelského režimu do kategorie *nedemokratických režimů s vysokou schopností*

vládnout. Jak již bylo uvedeno, demonstrace, protesty a nepokoje se staly nejužívanější formou vznášení požadavků vůči vládě ve Venezuele vzhledem k neefektivnosti ostatních forem vznášení požadavků. Obecně sociální protesty řadíme do skupiny *přerušovaných vyjednávání*, která jsou charakteristická pro vysokou míru kooperace a organizace. Při každém takovém aktu se hranice mezi pacifickým, a násilným protestem velmi ztenčuje. Pravděpodobnost vypuknutí násilí se během takových aktů zvyšuje s rostoucím počtem restriktivních požadavků vůči organizaci tohoto aktu, se zvyšující se nejistotou výsledkem a dopadem tohoto aktu stejně jako s nejistotou reakce pořádkových složek. Obecně ale platí, že jak aktéři protestů a demonstrací tak pořádkové složky se snaží navzájem se poškodit bezprostředněji než v demokratických režimech, protože zde existuje vyšší šance, že tyto násilnosti zůstanou bez větších postihů. Tento fakt nám potvrzuje přehled obětí (části 3.3.1.) a takéž statistiky organizace PROVEA, které tvrdí, že většina úmrtí dodnes nebyla řádně a objektivně vyšetřena, čímž ani nebyli potrestáni všichni viníci, kteří jsou zodpovědní za smrt či násilí.

Závěr

Ačkoliv se násilné sociální protesty stávají velmi charakteristické pro nedávnou historii a současnost Venezuely, prozatím neexistuje mnoho komplexních analýz, které by se touto problematikou zabývaly podrobně. Jedním z možných problémů, který stojí v cestě těmto analýzám je fatální nedostatek věrohodných informací a statistik. Přesto že ve Venezuele existuje Instituto Nacional de Estadística de Venezuela (INE), jehož zřizovatelem je Ministerio del Poder Popular de Planificación (Ministerstvo projektování), informace tohoto statistického úřadu jsou často nedostačující nebo nedůvěryhodné. Například kompletně chybí podrobné informace o míře nezaměstnanosti na úrovni okresů. Datový soubor, který byl pro tuto práci sestaven, proto obsahuje jen několik málo dostupných charakteristik, které jsou ale považovány za důvěryhodné, vzhledem k tomu, že se stejnými zdroji informací pracují i mezinárodní organizace fungující ve Venezuele jako je Organizace Amerických Států (OAS).

Tato diplomová práce popsal socioekonomický a politický vývoj země od počátku 20. století až po rok 2014, jehož události byly hlavním zájmem této práce. Vzhledem k násilným sociálním protestům, které vypukly v období od února do května 2014, bylo identifikováno několik platných mechanismů, které přímo podněcují kolektivní násilí, jedná se o mechanismy: aktivace hranice, zprostředkování, polarizace a přerušená vyjednávání. Jak bylo zjištěno především ve třetí části, hlavní příčinou protestů jsou studenti univerzit, kteří se mobilizují jako první. Protivládní protesty prakticky vždy probíhaly ve větších městech, kde je snazší rychle a účinně mobilizovat širší společnost, která je silně polarizována. Na základě této části jsme vyloučili hypotézu, že protivládní protesty ve Venezuele se vyskytují častěji v oblastech, kde existuje větší sociální nespokojenost (nespokojenost vycházející ze sociálního zařazení a chudoby). Stejně tak jsme vyloučili tvrzení, že se protesty častěji vyskytují v regionech, kde opoziční strany mají vyšší přízeň voličů než strany provládní. Díky logistické regresi jsme sice odhalili jistou pravděpodobnost vypuknutí protestu v okresech, které jsou spíše opoziční a také v okresech, které vykazují nižší podíl chudých domácností, ale tato pravděpodobnost není signifikantní. Nejvyšší pravděpodobnost jsme identifikovali především v okresech, ve kterých je přítomna univerzitní obec.

Dalším cílem bylo objasnit, jak se na vypuknutí protestů podílejí opoziční studentská hnutí. Na základě výzkumu, který byl proveden v průběhu tvorby této práce, byly vedeny rozhovory se členy několika studentských opozičních hnutí. Tato práce nakonec překvapivě vyvrátila hypotézu, že studentská opoziční hnutí kooperující s politickými stranami opozice se aktivně zúčastňují protivládních nepokojů a jsou intenzivnější. Práce došla k faktu, že studentská opoziční hnutí sice mají vliv na formování názorů a postojů studentů vzhledem k situaci ve Venezuele ale neprokázala se žádná přímá spojitost mezi studentskými hnutími a iniciací násilných protestů stejně jako se neprokázala kooperace s opozičními politickými stranami.

Vliv na intenzitu byl naopak prokázán na základě poměru indexu intenzity protestů vzhledem k podílu chudých domácností. Zde analýza prokázala, že intenzita protestů roste s klesajícím procentem chudého obyvatelstva, vzhledem k tomu, že oficiální vládní program vycházející z Chávezovy populistické rétoriky, je se svými sociálními programy směřován právě na nejnižší třídy společnosti.

Analýza násilných protestů v roce 2014 identifikovala Venezuelu jako stát na pomezí demokratického charakteru, který není schopný reagovat na vznášení požadavků vlastních obyvatel. Venezuela se v posledních letech potýká s hlubokou krizí, jejíž následky dopadají na její frustrované obyvatele, kteří se v čele se studenty mobilizují a protestují. Ačkoliv je právo na protest zaneseno do ústavy, bezpečnostní složky společně s ozbrojenými para-militárními skupinami zaujímají silně represivní postoje vůči jakýmkoliv protivládním demonstracím, což generuje násilnosti, zranění a smrt jako tomu bylo v 41 případech v roce 2014. Tyto následky protestů prokazují značnou slabost státu a selhání vládního aparátu, což bylo potvrzeno i v prosincových parlamentních volbách, kdy opozice po 17-ti letech získala dvoutřetinovou většinu.

Literatura a použité zdroje:

- Almeida, Paul. 2006. *Latin American Social Movements: Globalization, Democratization and Transnational Networks*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Altbach, Philip G. 1989. *Perspectives on Students Political Activism*. Comparative Education. Vol. 25, No. 1 (1989), pp. 97-110.
- Amnesty International. 2014. *Venezuela: Trial of opposition leader an affront to justice and free assembly*. Amnesty International, 19. 02. 2014. Dostupné na: <http://www.amnestyusa.org/news/news-item/venezuela-trial-of-opposition-leader-an-affront-to-justice-and-free-assembly> (11. 02. 2015).
- BBC News. 2007. *Venezuela head outlines changes*. BBC News 16. 08. 2007. Dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/6948872.stm> (05. 02. 2015).
- BBC News. 2014. *What's behind Venezuela's economic woes?* BBC News, 16. 01. 2014. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-25745959> (10. 02. 2015).
- BBC News. 2015. *Leopoldo Lopez: Venezuela's maverick opposition leader*. BBC News, 15. 09. 2015. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-26238612> (11. 02. 2015).
- Bělka, Michal. 2013. *Venezuelský parlament vydláždil Madurovi cestu k absolutní moci*. Mladá fronta dnes 15. 11. 2013. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/nicolas-maduro-a-prezidentske-dekrety-dx9-/zahranicni.aspx?c=A131115_125143_zahranicni_mlb (07. 02. 2015).
- Buben, Radek. 2007. *Politické strany a demokratizace ve Venezuele po roce 1958 (Ustavení a konsolidace paktu z Punto Fijo)*. Časopis Člověk, vydáno 01. 01. 2007. Dostupné na: <http://clovek.ff.cuni.cz/view.php?cisloclanku=2006102901#uvod> (04. 02. 2015).

Carvajal, Leonardo. 2012. *Guerra civil en Venezuela?* Caracas: Universidad Católica Andrés Bello (UCAB).

Císař, Ondřej. 2008. *Politický aktivismus v České Republice*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).

CNN News. 2007. *Jubilant Chavez opponents revel in referendum defeat*. CNN News 03. 12. 2007. Dostupné na:
<http://edition.cnn.com/2007/WORLD/americas/12/03/venezuela.referendum/index.html?iref=newssearch#> (06. 02. 2015).

CNN News. 2014. *The face of Venezuela's opposition*. CNN News, 22. 02. 2014. Dostupné na: <http://edition.cnn.com/2014/02/21/world/americas/profile-leopoldo-lopez/> (11. 02. 2015).

Consejo Nacional Electoral (CNE). 1998. *Elecciones 6 de Diciembre 1998, Presidente de la República, Votos Válidos por Entidad*. Dostupné na:
http://www.cne.gov.ve/web/documentos/estadisticas/e98_01.pdf (04. 02. 2015).

Consejo Nacional electoral (CNE). 2006. *Elección Presidencial – 3 de Diciembre 2006*. Dostupné na:
http://www.cne.gob.ve/divulgacionPresidencial/resultado_nacional.php (05. 02. 2015).

Consejo Nacional Electoral (CNE). 2012. *Divulgación presidencial*. Dostupné na:
http://www.cne.gob.ve/resultado_presidencial_2012/r/1/reg_000000.html? (06. 02. 2015).

Constitución de la República Bolivariana de Venezuela. 1999. Caracas: Asamblea Nacional Constituyente. Dostupné na:
http://www.ministeriopublico.gob.ve/c/document_library/get_file?p_1_id=10240&folderId=12935&name=DLFE-302.pdf&version=1.6 (26. 10. 2015)

DeGroot, Gerard. 1998. *Student Protest. The 60's and After*. London: Routledge, Taylor and Francis Group.

Delgado, Antonia Maria. 2014. Cubanos dirigen a paramilitares en Venezuela. El Nuevo Herald, Caracas 18. 03. 2014. Dostupná na: <http://www.elnuevoherald.com/noticias/mundo/america-latina/venezuela-es/article2031792.html> (18. 04. 2015).

El Comercio. 2014. *Venezuela: Mérida vivió 8 horas de terror por Tupamaros*. El Comercio: Mundo, 12. 02. 2014). Dostupné na: <http://elcomercio.pe/mundo/latinoamerica/venezuela-merida-vivio-8-horas-terror-tupamaros-noticia-1709106> (27. 8. 2015).

El Mundo Internacional. 2004. *Hugo Chávez se proclama ganador del referéndum entre acusaciones de fraude de la oposición*. El Mundo Internacional, 16 de Agosto 2004. Dostupné na: <http://www.elmundo.es/elmundo/2004/08/16/internacional/1092625067.html> (04. 02. 2015).

El País. 2014. *Así operan los 'colectivos', las fuerzas paramilitares chavistas de Venezuela*. El País, Bogota, 23. 02. 2014. Dostupné na: <http://www.elpais.com.co/elpais/internacional/noticias/asi-operan-colectivos-fuerzas-paramilitares-chavistas-venezuela> (14. 12. 2015).

El Universal. 2014a. *Señal del canal NTN24 fue sacada de la parrilla de cable*. Caracas: El Universal 13. 02. 2014. Dostupné na: <http://www.eluniversal.com/arte-y-entretenimiento/140213/senal-del-canal-ntn24-fue-sacada-de-la-parrilla-de-cable> (18. 04. 2015).

El Universal. 2014b. Contingente militar llegó a Mérida para quitar barricadas. Caracas: El Universal 24. 04. 2015. Dostupné na: <http://www.eluniversal.com/nacional-y-politica/protestas-en-venezuela/140424/contingente-militar-llego-a-merida-para-quitar-barricadas> (18. 04. 2015).

Elecciones de Venezuela. 2013. *Resultados de las elecciones presidenciales 2013*. Dostupné na: <http://www.eleccionesvenezuela.com/informacion-cne-resultados-elecciones-presidenciales-24.html> (06. 02. 2015).

Foro Libertad. 2014. *Manifiesto de Mérida*. Mérida 03. 03. 2014. Dostupné na: <http://www.forolibertad.com/manifiesto-de-merida/> (18. 04. 2015).

Freedome House. 2014. Freedom of the press: Venezuela. Freedom House Report 2013. Dostupné na: <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2013/venezuela#.VSWF09yUf3M> (11. 02. 2015).

García, Antonio Sánchez. 2008. *La izquierda real y la nueva izquierda en América Latina*. Caracas: Los libros de El Nacional.

Guillén, E. 2011. *Ataque de Tupamaros deja cinco heridos en UCV-Maracay*. EL Universal, Caracas, 18. 06. 2011. Dostupné na: <http://www.eluniversal.com/2011/06/18/ataque-de-tupamaros-deja-cinco-heridos-en-ucv-maracay> (14. 12. 2015).

Human Rights Watch. 2014. Informe Mundial 2014: Venezuela, Eventos de 2013. Human Rights Watch. Dostupné na: <http://www.hrw.org/es/world-report/2014/country-chapters/260110> (11. 02. 2015).

Huntington, Samuel P. 1968. *Political Order in Changing Societies*. New Haven and London: Yale University Press.

I. Congreso Extraordinario del Partido Socialista Unido de Venezuela (PSUV). *Declaración de Principios*. Dostupné na <http://www.psuv.org.ve/psuv/declaracion-principios/> (25. 11. 2015).

International Comitee of the Red Cross (ICRC). 2011. *Violence and the use of Force*. Geneva: International Committee of the Red Cross, Switzerland.

Keniston, Kenneth. 1968. *Young Radicals: Notes on Comitee Youth*. New York: Harcourt Brace and World.

Kronick, Dorothy. 2011. *What's behind Venezuela's violent crime problem?* Al Jazeera, Opinion, 18. 12. 2011. Dostupné na: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/12/20111216113657248789.html> (10. 02. 2015).

Lipset, Seymour M. 1971. *Rebellion in the University*. Boston: Little, Brown and Company.

Lipset, Seymour, Smelser, N. 1966. *Social Structure, Mobility and Development*. Chicago: Aldine Publishers.

Livingstone, Grace. 2009. *Zadní dvorek Ameriky. USA a Latinská Amerika od Monroeovy doktríny po válku s terorem*. London & New York: Zed Books Ltd.

Mainwaring, Scott, Scully, Timothy R. 1995. *Building Democratic Institutions: Party System in Latin America*. Stanford: Stanford University Press.

Maya, Margarita López a Lander Luis. 2005. *Popular protest in Venezuela: Novelties and continuities*. Latin American Perspectives 32 (March 2005).

Maya, Margarita López. 2001. *Venezuela después del Caracazo: Formas de la protesta en un contexto desinstitucionalizado*. The Helen Kellogg Institute for International Studies. Working Paper #287, July.

McAdam, Doug, Tarrow, Sydney a Tilly Charles. 2004. *Dynamics of Contention*. Cambridge: Cambridge University Press.

Molina, José E. 2001. *El sistema de partidos venezolanos: De la partidocracia al personalismo y la inestabilidad. La des-institucionalización y sus consecuencias*. Universidad del Zulia. Dostupné na: <http://lasa.international.pitt.edu/lasa2001/molinajose.pdf> (18. 06. 2015).

Molina, José, Levine, Daniel. 2007. *The Quality of Democracy in Latin America*. The Helen Kellogg Institute for International Studies, Working Paper #342.

Nagel, Juan Cristóbal. 2014. *Poverty Shoots Up in Venezuela*. Foreign Policy, 04. 06. 2015. Dostupné na: <http://foreignpolicy.com/2014/06/04/poverty-shoots-up-in-venezuela/> (10. 02. 2015).

Navas, Vanesa. 2013. *Se cumplen 4 años del “Sí”: la enmienda Constitucional que permitió la reelección de Chávez*. Noticias 24, Venezuela, 16. 02. 2013. Dostupné na: <http://www.noticias24.com/venezuela/noticia/151093/se-cumplen-4-anos-del-si-la-enmienda-constitucional-que-permitio-la-reeleccion-de-hugo-chavez/> (06. 02. 2015).

Němec, Jan et al. 2006. *Politické systémy Latinské Ameriky*. VŠE v Praze - nakladatelství Oeconomica.

Noticia al Día. 2013. *Conmoción en Falcón: Por error, 10 funcionarios de la GNB mataron a tiros a una mujer y a su hija adolescente*. Noticia al Día, Caracas 05. 07. 2013. Dostupné na: <http://noticiaaldia.com/2013/07/conmocion-en-falcon-por-error-funcionarios-de-la-gnb-mataron-a-tiros-a-una-mujer-y-a-su-hija-adolescente-hay-10-detenidos/> (11. 02. 2015).

Parsa, Misagh. 2004. *State, Ideologies and Social Revolution. A Comparative Analysis of Iran, Nicaragua and the Philippines*. Cambridge: The Press Syndicate Of The University Of Cambridge.

PROVEA. 2014. *Venezuela 2014. Protestas y Derechos Humanos*. Informe Febrero – Mayo. Caracas: Provea.

Robertson, Ewan. 2014. *Venezuelan Government Rejects UN Body's Opinion of Lopez Case*. Venezuela Analysis, 13. 10. 2014. Dostupné na: <http://venezuelanalysis.com/news/10958> (11. 02. 2015).

Tarrow, Sidney. 1994. *Power in Movement. Social Movements and Contentious Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tarver, Michael a Frederick, Julia. 2005. *The history of Venezuela*. London: Greedwood Press.

The Carter Center. 2012. *Misión de Estudio del Centro Carter Elecciones Presidenciales en Venezuela el 7 de Octubre de 2012*. Atlanta: The Carter Center.

Dostupné na:

http://www.cartercenter.org/resources/pdfs/news/peace_publications/election_reports/venezuela-2012-election-study-mission-final-rpt-spanish.pdf (06. 02. 2015).

Tilly, Charles. 1977. *From Mobilization to Revolution*. CRSO Working Paper #156, University of Michigan.

Tilly, Charles. 2003. *Politika kolektivního násilí*. The press Syndicate of the University of Cambridge – Cambridge University Press.

Trading Economics. 2015. *Venezuela Inflation Rate 1973-2015*. Dostupné na: <http://www.tradingeconomics.com/venezuela/inflation-cpi> (10. 02. 2015).

Últimas Noticias. 2015. *Más de 13 años de condena para Leopoldo López*. Últimas Noticias, 11. 09. 2015. Dostupné z:

<http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/sucesos/le-dieron-13-anos-de-condena-a-leopoldo-lopez.aspx> (27. 10. 2015).

United Nation Data. 2015. *Population below national poverty line, total, percentage*. Dostupné na: <http://data.un.org/Data.aspx?d=MDG&f=seriesRowID%3A581> (05. 02. 2015).

United States Department of State. 2014. *Venezuela 2014 Crime and Safety Report*. Bureau of Diplomatic Security, 26. 02. 2014. Dostupné na: <https://www.osac.gov/pages/ContentReportDetails.aspx?cid=15226> (10. 02. 2015).

Vyas, Kejal. 2014. *Venezuela to Charge Opposition Leader in Alleged Plot to Kill President*. The Wall Street Journal, 26. 11. 2014. Dostupné na: <http://www.wsj.com/articles/venezuela-to-charge-opposition-leader-in-alleged-plot-to-kill-president-1417050209> (11. 02. 2015).

World Bank Data. 2014. *Venezuela Overview*. The World Bank, 17. 11. 2014. Dostupné na: <http://www.worldbank.org/en/country/venezuela/overview> (10. 02. 2015).